

Lördagen den 8 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

§ 2.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, med förslag till förändrad lydelse af § 1 mom. 1, 3 och 9 Tryckfrihets-förordningen, blef densamma till Konstitutions-Utskottet hänvisad.

Vidare föredrogs och hänvisades till Lag-Utskottet Kongl. Maj:ts proposition, med förslag dels till förordning angående ändring i vissa delar af kyrkolagen med dertill hörande författningar, dels ock till förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, i anledning af åtskilliga vid sistförflutna riksdag beslutade lagförändringar.

§ 4.

Härefter förekom till behandling Konstitutions-Utskottets memorial N:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne.

Punkten 1.

Det i denna punkt framställda grundlagsändringsförslag antogs.

Punkten 2.

Rörande det i denna punkt anmälda förslag yttrade:

Herr A. P. Danielsson: Då det föreliggande förslaget till förändring i Riksdags-ordningen afser, för närvarande, endast tre städer, nemligen Skellefteå, Haparanda och Borgholm, och den sistnämnda staden ligger inom den valkrets jag representerar, tillåter jag mig yttra några ord i frågan. För min del har jag aldrig funnit annat än godt förhållande råda emellan Borgholm och den kringliggande landsbygden, och jag har aldrig hört någon enskild person i Borgholm yrka, att staden måtte få

rättighet att gemensamt med någon annan stad eller städer utse representant vid Riksdagen, men då, detta oaktadt, en stad alltid har andra intressen än landet, tror jag det vara klokt att vidtaga den nu ifrågakända grundlagsförändringen, så mycket heldre som det otvifvelaktigt är en fördel, att flera olika intressen äro vid Riksdagen representerade.

Orsaken hvarför de ifrågavarande småstäderna icke hafva egen jurisdiktion beror på ekonomiska omständigheter. För Borgholm afhjelpes olägenheten att icke hafva egen jurisdiktion deraf, att det för staden och landet gemensamma tingsstället ligger helt nära staden. Det vore emellertid oklokt att i politiskt hänseende undertrycka dessa småstäder, derför att de icke hafva egen jurisdiktion, och då dessutom den föreslagna grundlagsförändringen bör underlätta omorganisationen af häradsrätterna, får jag till densamma yrka bifall.

Efter detta anförande blef ifrågavarande grundlagsändrings-förslag af Kammaren antaget.

Punkten 3.

Det i denna punkt framlagda grundlagsändrings-förslag blef föremål för öfverläggning, hvarunder yttrade:

Herr Dickson: Då jag icke med min röst kan bidraga till bifall till de ifrågavarande förändringarne i grundlagarne, tillåter jag mig med några ord angifva skälen för mina betänkligheter mot desamma. Vid första påseendet kan den föreslagna förändringen synas temligen oväsentlig, och jag medgifver gerna att den i viss mån också innebär en förtjenst. Ingen kan neka, att Justitie-statsministern, som för närvarande, enligt Regeringsformen, är främste ledamoten i Statsrådet, icke *på grund deraf* bör förutsättas vara utrustad med alla de egenskaper, som göra honom lämpligast att gent emot Riksdagen föra regeringens talan och försvara dess åtgärder, och jag medgifver, att valfrihet för Konungen i detta afseende väl kan anses vara nyttig. Om man likväl närmare granskar det föreliggande förslaget, synnerligast med hänsyn till dess möjliga följder, torde det blifva klart, att dess andemening står i strid med det i våra grundlagar stadgade regeringssätt.

Enligt Regeringsformens 4 § eger Konungen att allena styra riket, på det sätt Regeringsformen föreskrifver, och till sitt biträde härutinnan har han ett Statsråd af tio ledamöter. Således är Konungen den egentlige ordföranden i Stats-Rådet och, om jag så får uttrycka mig, den ende konseljpresident, som grundlagen erkänner. Nu är det klart, att det förevarande förslaget afser att skapa en konseljpresident, äfven om detta ord icke finnes, men om man läser mellan raderna, skönjer man tydligen, att meningen är att skapa en sådan mellanlänk emellan Konungen och Statsrådet, som icke är öfverensstämmande med grundlagens anda. Följden af en sådan åtgärd skulle utan tvifvel blifva den, att Statsrådets öfriga ledamöter blefve mindre oberoende i sina rådslag än de för närvarande äro, mera blott och bart

exponenter af konseljpresidentens politiska öfvertygelse, och deras qvarstående i Statsrådet komme att bero, icke såsom Regeringsformen föreskrifver, af Konungens förtroende, utan af deras öfverensstämmelse i åsikter med konseljpresidenten. Vidare är det klart, att den föreslagna förändringen i viss mån skulle förbereda öfvergången till det parlamentariska styrelsesättet, och att icke Konungen komme att tillsätta sina rådgifvare utan Riksdagens för tillfället herrskande majoritet, och att dess åsikter skulle finna sitt uttryck i konseljen.

Mine Herrar! Jag hyser för min egen del icke någon farhåga för den parlamentariska styrelseformen, utan tror att den kan blifva lycklig för landet såsom ett sannt uttryck af folkets önsknningar, under förutsättning likväl att regeringen har tillräcklig makt att förhindra utförandet af förhastade och för rikets säkerhet vådliga förslag. Jag tror, att den parlamentariska styrelseformen en gång kommer till stånd i vårt land och jag motser denna tid utan fruktan, men jag anser icke nödigt och lämpligt att genom några särskilda åtgärder påskynda en förändring, som nog kommer i sinom tid, ty Sverige är ännu icke moget för detta styrelsesätt. Innan den tidpunkten kan anses vara inne, bör den närvarande representationen, som ännu är helt ung, hafva hunnit en betydlig utveckling i politisk uppfostran, så att den kan vara i stånd att, utan våda för samhället, utöfva det vidsträcktare inflytande på regeringens åtgärder, som den då onekligen kommer att få. Jag tror visst att den tid snart är inne, då en omorganisation af Statsrådet blir en tvingande nödvändighet, men ännu är den icke kommen, och då jag anser det förevarande förslaget vara väckt minst tio år för tidigt, kan jag icke med min röst bidraga till dess framgång, utan yrkar vördsamt afslag å den föreslagna grundlagsförändringen.

Friherre af Schmidt: Då man ser tillbaka på det förevarande förslagets ursprung, finner man, att detsamma i Första Kammaren vid sistlidne riksdag väcktes af en för detta ledamot af Konungens Råd. Då förslaget remitterades till Konstitutions-Utskottet, vann det understöd af den nuvarande Justitie-statsministerns företrädare, Friherre De Geer, och vid frågans behandling i Första Kammaren, sedan Konstitutions-Utskottets betänkande inkommit, motsatte sig den nuvarande Justitie-statsministern att den föreslagna grundlagsförändringen skulle förklaras hvilande. Vidare uppstod en annan före detta ledamot af Konungens Råd, som i ännu skarpare ordalag yrkade förslagets förkastande, och vid slutlig votering blef detsamma i Första Kammaren förklaradt hvilande med endast sju rösters öfvervigt. I denna Kammare, der en ärad ledamot väckt ett förslag i samma syftning, men af vidsträcktare omfattning, blef frågan högst obetydligt behandlad och nästan utan gensägelse antagen till hvilande. Hvad skall nu en mindre erfaren representant tänka, när å ena sidan två utmärkta män, som båda varit Konungens rådgifvare, säga, att den föreslagna grundlagsförändringen är behöflig, och, å andra sidan, två lika utmärkta män, en nuvarande och en före detta ledamot af Konungens Råd, förklara att den icke blott är obehöflig utan till och med, såsom den ene uttryckte sig, skadlig?

När en förändring af grundlagarne ifrågasättes, är det af högsta vikt, att hvarje representant gör klart för sig hvad frågan innebär, innan han afgifver sin röst. Vi hafva nu haft ett år att tänka på det föreliggande förslaget, och de som bevistade sistlidne riksdag hafva haft tillfälle att noga sätta sig in i frågan.

I sitt utlåtande vid sistlidne riksdag yttrar Konstitutions-Utskottet:

“Det har nemligen, utan att derom finnes något i grundlagen stadgadt, visat sig vara af sakens natur påkalladt, att bland Statsrådets ledamöter alltid funnits någon med den ställning till sina embetsbröder, att Konungen företrädesvis valt att meddela sig med honom, då han pröfvat nödigt att i något ärende af större politisk vikt, innan detsamma till afgörande företages, på förhand inhemta Statsrådets mening, och till hvilken Riksdagens Kamrar kunnat vända sig, då det gällt att i någon maktpåliggande och regeringens ställning i det hela berörande fråga erfara dess tankar. Detta behof har redan framträtt med den bestämdhet, att det icke kan afvisas, och det synes därför Utskottet angeläget att undanrödja det hinder som i grundlagen finnes därför, att saken må kunna på ett fritt och naturligt sätt utveckla sig så, att den bäst motsvarar sitt ändamål. Detta hinder ligger i Justitie-statsministerns höga värdighet, i följd af hvilken han ansetts sjelfskrifven att intaga en sådan framstående politisk ställning. Konungen nödsakas härigenom å ena sidan att vid val af chef för Justitie-departementet fästa hufvudsakligt afseende vid den valdes politiska egenskaper, medan han å andra sidan i valet af Statsminister är inskränkt till dem, hvilka ega erforderlig skicklighet att bekläda chefskapet för Justitie-departementet. Utskottet finner det i alla afseenden lämpligare att åt Konungen öfverlemnas att till Statsminister utse den af sina rådgifvare, hvilken han finner med största fördel för ärendenas gång kunna bekläda en dylik befattning, utan att ett visst departement eller ens något departement behöfde vara dermed förenadt”.

För min del kan jag icke inse att, enligt grundlagarne, den man, som bekläder Justitie-statsministerns höga värdighet, har den uppgift Utskottet här antydt, och ändamålet med den föreslagna förändringen kan väl icke vara att bereda möjlighet för Konungen att bland Statsrådets medlemmar kunna utse en person, med hvilken han kan meddela sig i frågor af större politisk vikt, ty denna möjlighet finnes ju redan nu, då Konungen i sådant afseende kan vända sig till hvilken af sina rådgifvare han vill. Han är alldeles icke förbunden att vända sig till Justitie-statsministern, och för att gifva honom valfrihet i detta afseende är den ifrågasatta förändringen således icke behöflig.

Jag hade äfven ämnat tala något om det parlamentariska styrelsesättet, för så vidt frågan härom kan hafva gemenskap med det föreliggande förslaget, men jag är i detta afseende förekommen af den föregående talaren och instämmer med honom deri, att vårt land ännu icke är moget för denna styrelseform, och att det förevarande förslaget är för tidigt väckt. När tidpunkten är inne för dess antagande, vill jag icke bestämma, men jag anser att man icke i förväg bör framkalla händelser, som i sinom tid nog komma, och jag yrkar därför afslag å det nu föredragna förslaget till ändring i grundlagarne.

Herr P. Staaff: Äfven jag yrkar afslag å de förevarande förslagen till ändringar i grundlagarne. Jag har noga läst och begrundat frågan och i sammanhang dermed stående ämnen, äfvensom diskussionen i Kamrarne föregående riksdag; och jag har dervid funnit, att de ifrågasatta förändringarne äro hvarken nödiga eller nyttiga och ännu mindre högst nödvändiga.

Då vi i politiskt afseende ännu icke uppnått den utveckling — hvartill vi otvifvelaktigt en gång i framtiden komma — att den parlamentariska styrelseformen på fullt allvar kan införas, ligger det i sakens natur att det är alldeles oriktigt att före systemet söka införa konsekvenserna deraf. Jag kan för öfrigt icke fatta huru i en tid då regeringen icke blott har stora politiska frågor under behandling, utan äfven är öfverhopad med en mängd mindre detaljfrågor, en af Konungens rådgifvare skall kunna vara fullkomligt skicklig att i alla frågor föra regeringens talan. Det har hittills visat sig, att hvar och en departementschef bäst sjelf försvarar sitt departement. En gång i framtiden, då ministären kommer att vexla hvar månad, hvar vecka, ja kanske hvar dag, då kan det vara tid att vidtaga den föreslagna åtgärden, men nu skulle det vara ganska olyckligt att göra en sådan förändring, utan att på samma gång införa alla i sammanhang dermed stående institutioner. Om den föreslagna förändringen skulle antagas och sedan, efter en partiel förändring af ministären, någon af de nya ledamöterna i konseljen skulle anses mera lämplig till konseljpresident än den äldre och utväljas i hans ställe, så skulle han komma i en besynnerlig ställning, och sådant skulle icke bidra till enighet och sänja inom konseljen. En stor aude och utmärkt personlighet kommer alltid att göra sin kraft och vilja inom Konungens råd gällande, utan att han behöfver på förhand förklaras som den förnämste.

Utan att nu inlåta mig på en närmare utveckling af frågan, enär jag icke vill trötta Kammaren, förklarar jag endast att jag helt och hållet afslår det förevarande förslaget.

Herr Carlén: Då denna fråga vid sistförflutna riksdag förevar till behandling i denna högt ärade Kammare, uppträdde blott en enda talare emot Konstitutions-Utskottets nu föreliggande förslag, och detsamma blef ock af Kammaren *utan votering* antaget att hvila till vidare grundlagsenlig behandling. Derutaf skulle väl kunna synas som om frågans utgång i denna Kammare redan vore gifven; men af de talare, som hittills uppträdt, har ingen talat för bifall till förslaget, och det egendomligaste är, att en af desse, som sjelf var ledamot af Konstitutions-Utskottet vid sistlidne riksdag och då biträdde förslaget, nu afstyrkt detsamma. Då härtill kommer, att en ganska stor omsättning bland ledamöterna af denna Kammare sedan sista riksdagen egt rum, kan man tänka sig möjligheten af att Kammarens åsigt i denna fråga icke nu är så afgjordt gynsam för förslaget som förut; och jag anholder derföre att få framlägga de skäl, som föranleda mig att yrka bifall till den föreslagna grundlagsändringen.

Riksdags-ordningens 38 § stadgar ganska riktigt, såsom anmärkt är, att Konstitutions-Utskottet eger att föreslå endast sådana ändringar i rikets grundlagar, som befinnas "högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa". Vid sådant förhållande blir frågan den: är den nu före-

slagna grundlagsändringen af dylik beskaffenhet, har verkligen i vårt land visat sig ett behof af denna grundlagsändring, eller hafva vi ej i många decennier lefvat lyckliga utan den nu föreslagna institutionen?

Jag vill för min del visst icke förneka detta sednare. Vårt folk har utan tvifvel lefvat lyckligt allt sedan det nya statsskickets införande, äfven under tider då man knappt tänkte på en konseljpresident. Men de tiderna voro helt annorlunda beskaffade än den nuvarande. Måne det skulle falla någon in att ställa Konung Carl XIV Johans tid i jemförelse med den som nu är? Under denne regents tid var det icke något behof af en konseljpresident; det fans ej utrymme för honom, det fans knappt något utrymme för en konselj. Vår grundlag gör oss till ett konstitutionellt samhälle, men jag vågar påstå att, om man undantager det skrifna ordet, Sverige under Carl Johans tid icke egde någon konstitutionel regering. Styrelsesättet var personligt; och det var det länge, utan att någon allmänare protest deremot gjordes.

Konseljens ställning den tiden var sådan, att Konungen gaf den samma all betydelse, dess ledamöter betydde ofta mindre än en och annan som stod utanför. Riksdagen kunde knappast betraktas annorlunda än såsom blott en skattebeviljande myndighet. Ett formelt hinder för institutionen af en konseljpresident låg också i representationens fördelning i fyra kamrar. De fyra stånden öfverlade särskildt hvart och ett för sig, och Statsrådets ledamöter hade icke tillträde till Riksdagens förhandlingar, för så vidt de icke voro adelsmän, och då blott i ett enda stånd. Konseljpresidentens verksamhet gentemot representationen var under sådana förhållanden rent af omöjlig. I trots af detta förhållande visade sig dock så småningom, redan under Oscar I:s och än mer under Carl XV:s tid, behovet af en sammanhållande kraft inom konseljen, och detta så oafvisligt, att under en viss period af Carl XV:s tid en konseljpresident i sjelfva verket fans, emedan den måste finnas.

Det är klart att efter den sednaste representationsförändringen, som samlat Riksdagen på två kamrar och lagt i representationens hand så stor makt, som den nu eger, behovet af en konseljpresident måste blifva ännu större. Konseljens verksamhet har derigenom blifvit en annan, än den förut var.

Till en början lärer det icke vara gensägelse underkastadt, att ett råd af tio personer icke kan inom eller utom sig verka med den fulla kraft, som vederbör, derest ej bland dess medlemmar finnes en person, som höjer sig öfver de andra, ledande och sammanhållande, som utgör så att säga bandet kring knippan.

I fråga om konseljens förhållande till Riksdagen är institutionen af en konseljpresident i min tanke icke mindre en nödvändighet. Det är visserligen sannt att i detaljfrågor eller sådana frågor, som endast röra ett visst departement och icke ingripa i styrelsesystemets grundvalar, det måste tillhöra vederbörande departementschef att uppträda, meddela de upplysningar, som af Riksdagen äskas, vederlägga de anmärkningar emot regeringens förslag, som kunna framställas, med ett ord, fungera såsom regeringens organ i dessa speciella ämnen. Ingen har heller ifrågasatt att konseljpresidenten skulle befatta sig dermed, för så vidt han icke tillika

är chef för ett visst departement, i hvilket fall han har samma åliggande som de öfriga departementscheferne.

I sin egenskap af konseljpresident deremot är hans befattning inför Riksdagen inskränkt till att vara konseljens målsman inför representationen i sådana angelägenheter, der Riksdagen har rättighet att fordra och Regeringen skyldighet att meddela upplysning om den basis, hvarpå sjelfva regeringssystemet hvilat. Hur kan man tänka sig att sådant kan ske, om det icke finnes någon viss statsrådsledamot, som har särskildt uppdrag af Konungen och följaktligen äfven af sina kamrater i Statsrådet att redogöra för de åsikter, som utgöra grundvalarne för regeringens system och som föranleda konseljens samtliga ledamöter att uppträda solidariskt och stå såsom *en* man för ett visst förslag? Jag vet väl, att man på den sednaste tiden handlat annorlunda i en synnerligen viktig fråga: försvarsfrågan. Vid denna frågas behandling i Riksdagen uppträdde till en början dåvarande chefen för Landtförsvarsdepartementet, försvarade sitt förslag i dess minsta detaljer och tillkännagaf temligen oförtydligt, att, om det icke skulle lyckas honom att vid den riksdagen eller en följande genomdrifva sitt förslag, åtminstone i dess grundprinciper, han komme att lemna sin befattning. Om nu konseljen eller när nu — jag tillåter mig säga detta, då, såsom vi alla veta, detta blef händelsen — konseljen i sin helhet gjorde sig solidariskt förbunden med krigsministern, så hade, derest en statsminister funnits, endast denne behöft på konseljens vägnar uppträda och göra gemensam sak med krigsministern, och representationen hade då fått visshet om att regeringen gjort frågan till en så kallad kabinetsfråga. Huru tillgick det i stället? Jo, alla tio statsråden uppträdde den ene efter den andre och gjorde krigsministerns förslag till sitt eget. Det kunde visserligen för Kammarens ledamöter vara angenämt att få höra de värtaliga föredragen; men jag nästan tror, att Regeringens värdighet icke skulle hafva förlorat något derpå, om konseljen, derest det varit möjligt, i stället för att uppträda, visserligen in corpore, men splittrad man för man, låtit sin talan, såsom en solidariskt förbunden helhet, föras endast af en konseljpresident. Jag tillåter mig äfven erinra derom att det från en föregående tid finnes åtminstone ett fall, då här afgjorts en fråga, som ingen anade skulle blifva en så kallad kabinetsfråga. Hvad blef följden deraf? Jo, att representationen sade nej och det inträffade en ministerkris, hvilken visserligen sedermera icke ledde till annan påföljd, än att två eller tre statsråd afgingo från sina embeten, men som i ursprunget var af långt större betydelse. Jag anser det vara för representationen nödvändigt att veta, när regeringen vill i en viss fråga uppträda på sådant sätt, att representationen deraf måste blifva öfvertygad derom, att regeringen är af en kompakt mening i frågan och, så att säga, uttalar sitt sista ord i densamma. Jag tror äfven att det utan en konseljpresident kan hända — jag vill härmed icke säga, att något sådant händt — att en ledamot af konseljen af en eller annan anledning uppträder och å regeringens vägnar afgif en förklaring, hvilken hans kamrater sedermera icke vilja vidkännas. En konseljpresident synes mig jemväl nödvändig, för att stärka konseljens betydelse inför representationen. Utan tvifvel har det mera gehör med sig, om den ledamot af Statsrådet, som meddelat sig med Riksdagen i viktiga frågor, kan antagas göra detta på grund af

särskildt uppdrag af Konungen och följaktligen äfven med sina kamraters samtycke, än om än den ena än den andra tager till ordet. Och långt ifrån att minska Regeringens inflytande på Riksdagen, skulle den föreslagna institutionen, så vidt jag förstår, således komma att i hög grad styrka dess ställning i förhållande till representationen.

Af kanhända ännu större vikt — ehuru jag anser den föreslagna grundlagsändringen vara i fråga om konseljens förhållande till Riksdagen så viktig, att redan detta bör utgöra ett tillräckligt skäl för bifall till förslaget — är institutionen af en konseljpresident beträffande konseljens ställning till Konungen personligen. För min del anser jag det konstitutionela styrelsesystemet till den grad beroende af en konseljpresidents tillvaro, att man knappt kan tänka sig detta system utan honom.

Det personliga styrelsesättet är motsatsen till det konstitutionela, och det är alldeles gifvet att en konselj gent emot Konungen icke kan handla med vederbörlig kraft, derest den icke uppträder såsom *en* man och har, så att säga, en talman, hvilken kan till Konungen frambära alla hans rådgifvares sammanstående råd och mening i frågor, hvaraf regerings-systemet beror. Jag vill icke återföra minnet till de dagar, då den person, som utöfvade ett bestämmande inflytande på Konungens beslut och således var hans egentlige rådgifvare, kunde stå utom råds-kammaren. Jag är öfvertygad att sådana tider icke skola återkomma, men det är icke omöjligt; och det är för Konungen i många fall nödvändigt, då konseljen icke sammanhålles genom en konseljpresident, att för erhållande af råd i den eller den frågan vända sig än till den ene och än till den andre af sina rådgifvare, hvaraf följden blir den att, då frågan förekommer till afgörande, de öfriga statsråden icke ega någon kännedom om den föregående öfverläggningen i samma fråga.

En föregående talare har påstått, att enligt andan i vår grundlag Konungen sjelf och ingen annan kan vara konseljpresident. Jag bestrider riktigheten af detta påstående, ty en sådan uppfattning af Konungens ställning till Statsrådet är alldeles stridande icke blott mot grundlagens mening, utan ock mot dess uttryck. Den ärade talaren afsåg förmodligen 4 § Regeringsformen. Denna § börjar visserligen sålunda: "Konungen eger att allena styra riket", men tillägger: "på det sätt, denna Regeringsform föreskrifver", och vidare: "Inhemte dock i de fall, här nedanföre stadgas, underrättelse och råd af ett Statsråd" etc. Detta sista tillägg modifierar i betydlig mån den förra satsen och gör densamma till föga mer än en tom fras, ty utan sitt råd kan Konungen vid utöfvandet af rikets styrelse icke företaga något. Statsrådets ledamöter skola icke blott gifva Konungen råd, utan äfven, om anledning förefinnes, göra honom föreställningar, och det åligger dessutom den föredragande att, i fall något lagstridigt beslut skulle komma i fråga, vågra sin kontrasignation derå. Således utan sitt Råd kan Konungen ej något åstadkomma; och i allt fall är det uppenbart, att i våra dagar, med den makt representationen har, och med det inflytande på rikets styrelse, representationen, der en sådan makt icke är i lag skrifven, visat sig ega, man ej kan föreställa sig annat än att representationen i fråga om regeringsbeslut, som ej öfverensstämma med representationens eller den inom densamma befintliga majoritetens åsigt, har att hålla sig till konseljen och icke till Ko-

nungen personligen. Det vore ock i hög grad vådligt för monarkien, om missnöjet inom representationen finge vända sig mot Konungen personligen och icke ega ett aflopp i konseljen. Vidare innehåller grundlagen ett bestämdt förbud för Konungen att utöfva den för regeringens fullständiga samverkan med representationen onekligen högst viktiga funktionen för en konseljpresident att öfvervara och deltaga i representationens förhandlingar, och i statsrådets öfverläggningar i den s. k. Statsrådsberedningen lär Konungen icke heller kunna deltaga. Således är det vid dessa tvänne viktiga tillfällen, vid det ena af lag och vid det andra af omständigheterna, Konungen betaget att utöfva en konseljpresidents befattning.

Mot den nu föreslagna grundlagsändringen har man i denna Kammarare gjort några små anmärkningar. Jag tillåter mig så benämna dessa anmärkningar, emedan de i min tanke icke äro af någon större betydelse. Under sista riksdagen yttrade en högt ärad ledamot af denna Kammarare i afseende å det föreslagna statsministers-embetet, att man icke ville hafva en person, hvilkens enda uppgift vore att i likhet med en sådan der "ministre orateur", som fordom fans i franska lagstiftande församlingen, hålla tal till försvar för regeringens åtgärder. Jag kan ej tro, att någon af dem, som önska bifall till ifrågavarande förslag, någonsin tänkt sig en konseljpresidents åligganden lika beskaffade med dem, som tillhöra en "ministre orateur". Af ett sådant åliggande tillkommer det hvarje departementschef för sitt departement att hafva äran och tungan. På konseljpresidenten ställer man blott den fordran, att han skall så enkelt och oförbehållsamt som möjligt tillkännagifva regeringens ståndpunkt i viktiga frågor; men man begär icke att han skall hålla värtaliga föredrag gång efter annan, — och konseljens värdighet skulle utan tvifvel äfven lida deraf, att dess ledare alltför ofta och opåkalladt uppträdde. Men det är gifvet att, om regeringens samverkan med representationen skall blifva fullständig, en person måste finnas, till hvilken representationen kan ställa sina spörsmål i högviktiga ärenden. Jag fäster mig nu vid den s. k. interpellationsrätten, som är i vår arbetsordning erkänd. Man vill veta regeringens åsigt och ståndpunkt i en viss fråga, som berör sjelfva regeringssystemet. I frågan ingår en detalj, som rör t. ex. skolväsendet, sjöväsendet eller justitieväsendet, men detaljen är endast en bisak. Till hvem skall man då vända sig för att få veta regeringens åsigt i den stora delen af frågan? Ibland kunna spörsmål framställas, som äro af den art, att man ej vet till hvilket departement den fråga, som spörsmålet afser, egentligen hör. Men äfven om man vet detta, är det manne med god ordning öfverensstämmande att framkasta en fråga af den af mig antydd betydelse till besvarande af en fackminister, som blott är en sådan och icke befattar sig med de stora politiska frågorna, utan endast sköter sitt departement. Han kommer vid besvarandet af ett dylikt spörsmål i en svår förlägenhet och tvingas fram på ett fält, som möjligen är för honom främmande. Han kan visserligen meddela sig med sina kamrater och sálunda på förhand uppsätta och noga afväga sitt svar; men interpellationen och det derpå afgifna svaret föranleda ganska ofta en diskussion i Kammararen, och huru skall han då reda sig? Jag vill härmed visst icke påstå, att bland Statsrådets nuvarande ledamöter

någon finnes, för hvilken de stora politiska frågorna äro främmande; men man kan tänka sig möjligheten deraf i en framtid.

Vidare har man sagt, att Justitie-statsministern, såsom jurist och med hänsyn till öfrige departementschefer den med göromål minst öfverhopade, skulle vara den lämpligaste till konseljpresident. Ja, så litet intresse för utvecklingen af lagstiftningsväsendet kan man hafva, att man betraktar Justitie-ministerns embete nästan såsom en sinekur; och så ensidigt kan man tänka om den politiska bildningen, att man anser, att den måste hvila uteslutande på juridisk grund. Jag är dock af olika mening härom. Jag anser, att i vår tid knappt något departement finnes, som borde taga sin man så mycket i anspråk som Justitie-departementet. Jag själf är jurist — om ock en klen — men jag tror icke, att den juridiska bildningen och de juridiska disciplinerna äro synnerligen egnade att utbilda statsmän. Endast en del af advokaterna i andra länder har visat sig ega förmågan att utbilda sig till statsmän; men jag har icke funnit dem vara de bästa politici. I fråga om vårt lands jurister är jag af samma mening som Friherre De Geer, att det är snarare ett hinder för dem att förvärfva sig statsmanneägenskaper, att de beträddt och så länge vandrat på den juridiska banan. Det är naturligt, att det juridiska studiet i början är temligen vidlyftigt. Detsamma måste fortgå åtminstone i vissa detaljer, enär nya lagar kräfva, att juristen sätter sig in i de nya lagarnes principer. Sjelfva utöfningen af domareyrket lemnar icke heller någon tid öfrig för förvärfvandet af statsmanneägenskaper; och äfven om domaren dertill skulle ega tid, vänjer han sig dock under utöfningen af sitt yrke vid en formalism, som visst icke är till gagn för statsmannen. Jag tror således, jag upprepar det ännu en gång, att juristens yrke i vårt land ingalunda är företrädesvis egnadt att utbilda verkliga statsmän. Och hvarför skall man i alla händelser vid val af konseljpresident just taga Justitie-statsministern för hufvudet? Jo, svarar man, för hans höga rangs skull. Men, mine Herrar, stå vi på en sådan punkt, att blott och bart rangen skall afgöra, hvem som skall ega presidiet i konseljen och vara dess ledare; då tror jag, att vi stå på en så svag punkt, att det alldeles icke är för tidigt att nu lemna densamma.

Till de skäl, jag nu haft äran anföras, kunna läggas många andra; men jag vill ej trötta Kammaren med att framdraga flera skäl, hemtade från spekulationens område. Jag ber endast att få tillägga några andra skäl, som åtminstone för mig äro lika talande. De äro vittnesbörden af män, som varit medlemmar af Konungens Råd och hvilkas ord just i denna fråga måste ega den största betydelse. I Första Kammaren har först och främst den ärade motionären själf, Herr von Ehrenheim, varit statsråd. Vidare har Herr Faxé, som under Konung Oscar I:s tid var medlem af konseljen, såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet vid sista riksdagen tillstyrkt förslaget antagande, och jag tager för gifvet att han nu, i olikhet med den ärade f. d. ledamot af Utskottet, som nu är medlem af denna Kammare, vidhåller sin mening, hvilken han ock i Kammaren försvarat. En annan Konungens f. d. rådgifvare, Herr Grefve Henning Hamilton, har flera gånger på ett decideradt sätt talat för behofvet af en konseljpresident; och slutligen har den man, vid vilkens ord man med rätta alltid fäster den äldra största vikt, Friherre De Geer, vid ett till-

fälle, nemligen vid remissen af Herr von Ehrenheims motion, på det mest otvetydiga sätt uttalat sig för motionen och förklarar, att han ansåge förslaget vara af nuvarande omständigheter i hög grad påkalladt. Han erinrade derom, att det finnes institutioner, som af omständigheterna så framtingas, att de bana sig väg, äfven utan stöd af lag, och dit räknade han institutionen af en konseljpresident. Han yttrade vidare, att han för sin del ansåge olämpligt, att Justitie-statsministern var sjelfskrifven konseljpresident, såsom förhållandet hitintills varit, och han betonade nödvändigheten af införandet af en konseljpresident, icke såsom en utveckling af det parlamentariska styrelsesättet, utan såsom ett erkännande af den ståndpunkt, hvarpå vi i detta afseende redan befinna oss. Härmed har jag ock besvarat en föregående talares anmärkning mot förslaget, nemligen att man icke borde påskynda den reform, som anses ligga i den der busen, det parlamentariska styrelsesystemet. Det är sant, vi böra icke påskynda denna reform; men vi böra erkänna den punkt, hvartill frågan redan kommit.

För min del tillåter jag mig vördsamt yrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Grefve Sparre: Vid remissen inom denna Kammare af den motion, som i sin mån föranledt Konstitutions-Utskottets förevarande utlåtande, yttrade jag redan åtskilliga betänkligheter mot införandet i vårt statskick af en sådan, minst sagdt lyxartikel, som jag ansåg premierministersemetet vara, och jag kom dervid, när jag ville yttra mig så kort som möjligt, att säga: "då vi ännu icke hafva republiken, så kunna vi också undvara presidenten," hvilket yttrande naturligtvis innebar detsamma som att presidenten, efter min uppfattning, vore umbärlig för ett land med sådan statsform som vår, det han deremot naturligtvis icke är i länder med republikansk statsform. Detta mitt yttrande uppfattades af motionären och en annan ledamot i denna Kammare så, som skulle jag vara förskräckt eller hysa farhåga för republiken såsom en följd af parlamentarismen. Bland mina många och, jag erkänner det, stora fel trodde jag sannerligen icke att förskräckelse skulle vara bland de mest framstående, åtminstone skulle jag velat tilltro mig ega tillräcklig sjelfbeherskning att kunna dölja densamma, men, tyvärr! det lär inte vara så väl.

Jag ber nu imellertid få frambära skäl för min antydda åsigt, icke i den djerfva tanke att inverka på någons mening här, utan endast för att frigöra mig från beskyllningen för denna obehöriga förskräckelse eller farhåga.

Den ärade motionären har inledt sin motion med samma påstående, som af alla talare, hvilka förordat densamma, upprepats, huruledes nemligen "det parlamentariska styrelsesättet, numera blifvit, icke endast en möjlighet, utan en ren nödvändighet i vårt land," att "parlamentarismen" — jag endast citerar —, "fordrar att Regering och Riksdag äro ense i de stora frågorna, äfvensom att Regeringen handlar med all den snabbhet och kraft, som ärendenas vikt och dess egen höga ställning kräfver," samt huruledes vidare "en oundviklig följd af det parlamentariska styrelsesättet är att kastningen af de politiska vindarne oftare än hittills medför ministerkriser." Här förekommer således i motionen så mycket om det parla-

mentariska styrelsesättet och så många talare före mig hafva derom ordat så vidlyftigt, att jag icke torde anses oberättigad att yttra mig något derom, helst premierministern ju endast betraktas såsom slutstenen, kronan på denna "parlamentarism." Jag är — och jag hoppas Herrarne känna mig tillräckligt i detta afseende — icke någon Don Quixotte som ställer mig att slåss med väderqvarnar, utan helt enkelt hvad tidens anda gjort mig till. I nära trettio år har jag tillhört representationen, och det är helt naturligt för hvar och en som är aldrig så litet "rifvande" att icke vilja tillhöra en korporation, som saknar makt; för min del skulle jag icke vilja det, och jag tror att litet hvar der vid lag tänker på samma sätt. Jag tror äfven att vi icke behöfva befara det representationen i Sverige skall komma att sakna den makt, som den bör hafva, ty tidsströmmen går i riktning att förskaffa representationen stort inflytande på riksstyrelsen. Går den då lugnt och stilla, så att omständigheterna af egen kraft taga ut sin rätt, skall jag icke motsätta mig sådant; men jag tror deremot icke att något för närvarande kräfver strömmens påskyndande. Låta vi den icke gå af sig själf, utan vilja påskynda den, så befarar jag att vi ganska lätt kunde komma att gifva densamma en skadlig riktning, tillsätta skadliga elementer eller skaffa bort något som vi sedan ville hafva tillbaka.

Jag vill, som sagdt, fritaga mig för hvarje beskyllning att hysa någon öfverdrifven fruktan för det parlamentariska styrelsesättet, det nemligen som bereder representationen ett behörigt inflytande på styrelsen; just detta har jag tvärtom älskat och alltid arbetat för; hela min politiska bana fritager mig således för sådana beskyllningar. Men detta ideliga orlande om det "parlamentariska styrelsesättet" tröttnar mig, jag erkänner det. Härtill kommer att, om tidsströmmen någon gång synes hafva en viss benägenhet att svämma öfver bräddarne, jag icke tillhör kategorien af de veka rö som smidigt böja sig för densamma; och utan att vilja säga, att vi nu hotas med öfversvämmning kunde man, i detta upphöjande af parlamentarismen, se att en viss benägenhet hos röet att på förhand ödmjuka sig och vinna strömmens sympatier. Det torde således, mine Herrar, icke vara alldeles olämpligt att yttra några ord om det s. k. parlamentariska styrelsesättet i allmänhet.

Hvad menar den ärade motionären, då han säger detta styrelsesätt just *nu* vara så nödvändigt? Vill han ett parlament som regerar? Nej, men "en kraft som verkar med all den snabbhet ställningen kräfver," denna kraft och denna ställning gifna af representationen. Jag kan icke af dessa ord få rätt klart hvarifrån han hemtat sitt begrepp om det parlamentariska styrelsesättet. Skulle det vara från England, som är detta styrelsesätts vagg. Jag bekänner att, vore det oss möjligt förflytta de engelska förhållandena hit, eller oss till England, der systemet uppvuxit, icke på grund af någon lag, utan helt naturligt af sig sjelft, så kunde *dess* parlamentariska styrelsesätt passa äfven för oss. Men förhållandena i England äro så väsendtligt olika mot i andra länder, att vi skulle miss-taga oss mycket, om vi trodde dess institutioner kunna öfverflyttas på oss. Att från detta land med dess jordaristokrati, som eger nästan hela det rika landet och som dels till följd af sin börd har säte i öfverhuset, dels till följd af sina pounds, hvilka spela en stor rol vid valen och det inflytande, som den utöfvar på sina underlydande, jemväl kan sägas dispo-

nera öfver en del af underhuset, att, säger jag, från detta land med dess jordaristokrati, å ena sidan, och med den friska lefvande stammen af den industriela befolkningen, å andra sidan, hemta föredömen för de institutioner man ville bilda i andra länder, vore ett ofantligt misstag just därför, att dessa andra länder sakna de betingande element, som äro så egendomliga för England. Således kan det icke vara från England Herr Carlén fått sin föreställning i detta hänseende; men hvarifrån kan det då vara? Jag ser att motionen såsom förebild uppställes "conseil d'état." Det är således det parlamentariska styrelsesättet i Frankrike, som här skulle vara mönstret! Exemplet är då icke synnerligen lyckligt valdt, det måste vi bekänna, åtminstone icke om det är taget från nutidens Frankrike. Men han går troligen längre tillbaka i tiden, ända till 1789 möjligen. Låt oss se hur det varit bestämdt med det parlamentariska styrelsesättet i Frankrike från och med denna tid, då, som man vet, det aldrärförst genom revolutionsfantasternas ifver dit infördes ifrån England. Om I, mine Herrar, gjort bekantskap med förhållandena inom den franska handelsverlden — hvar och en köper ju alltid något derifrån — så veten I att i Frankrike finnes en bestämd fallenhet för att efterbilda allting; — man kallar det "imitation," ty fransmännen hafva vanligen vackra namn för allt; jag skulle heldre vilja kalla det "förfälskning," åtminstone så vidt frågan gäller denna s. k. efterbildning af den engelska institutionen. Ty huru har väl det franska parlamentariska styrelsesättet visat sig från sin uppkomst ända till närvarande stund?

Bland de politiska partigrupperingar, som efter 1789 framträdde i Frankrike, voro utan tvifvel girondisterna de som isynnerhet visade sig intagna, likasom motionären, af föreställningen om sin kallelse att framkalla ett nytt samhällsideal; detta sökte de förverkliga genom införande af det parlamentariska styrelsesättet. Deras styrelse blef emellertid af kort varaktighet och deras historia kan anses vara i största korthet tecknad i den kostnadsräkning, hvarefter staten betalte skarprättaren, som aflifvade dem, och dödgräfvaren, som nedmyllade deras lik. Efter dem kom det s. k. Välfärds-Utskottet, Nationalkonventet, Direktorium m. fl., och i dessa vexlande institutioner kan man finna den fullkomliga typen för dessa politiska vindkast, som motionären omtalar. En bland premierministrarne var — *Robespierre!* Kom så den 18:de Brumaire med kejsardömet och dess barska envælde, som qväste allt motstånd. Då hade det parlamentariska styrelsesättet dött ut, och det blef stiltje, men en dödens stiltje. Jag han icke tala om någon egentlig premierminister från den tiden, ty kejsaren var sjelf så väl det som allt annat. Men efter de förhärjande krig, som nu en tid rasade öfver hela Europa, uppstod slutligen i Frankrike en man, som hade en premierministers befattning; det var denne kände "*l'homme de la nécessité*", *Talleyrand*, denne kameleontiska natur, som, omöjlig, till följd af sin smidighet, att taga fatt i, kunde lefva under alla styrelseformer, under kejsardömet så väl som under konungadömet, denne samme man, från hvilken man har det bekanta uttrycket: "språket är menniskan gifvet att dermed dölja sina tankar". Det torde väl icke vara en sådan premierminister vi vilja hafva, om vi här skola skapa en parlamentarisk styrelseform, och jag antager således att det icke är denne, som tagits till förebild. Restaurationen kom derefter med sitt styrelsesätt,

då den talangfulle *Déscaze* sökte medla mellan gamla och nya tiden, men såsom förhållandet i allmänhet varit med alla premierministrar, var äfven hans regeringstid så kort, att han icke hann verka. I motionen står att de skola verka snabbt och hastigt, dessa premierministrar, och i sanning behöfves det icke, om de skola lemna något spår efter sig, ty de få just icke länge sitta qvar på sin plats. Detta är också helt naturligt, mine Herrar! Sätt upp en man högt ofvanför alla andra, och säg om honom: "ille faciet", det är han som skall göra't, allt skall han förbättra, alla olägenheter i samhället skall han afhjelpa; och inom kort skall det visa sig att han icke förmår det. Sina vänner skall han icke kunna tillfredsställa, sina ovänner ännu mindre; de förra finna sig icke längre hafva någon fördel att understödja honom, de sednare vilja det icke, och således blir han störtad. Det är helt naturligt. Sålunda var, som sagdt, *Descaze's* tid mycket kort. Reaktionen inträdde till följd af de "politiska vindkasterna" och uppsatte en premierminister, *Polignac*, som dekreterade de bekanta ordonanserna; så kom ett nytt politiskt vindkast, som bortsopade äfven honom — och på samma gång Bourbonernas sekelgamla tron. Kom så Juli-monarkien, under hvilken parlamentarismen hade sin gyllene tid och firade sina största triumfer. Jag vill nu blott bland den tidens premierer nämna den talangfulle och snillrike *Maugin*, hvars politik af hans vän *Dupin* karakteriserades såsom ett perpetuum mobile. Han måste oupphörligt röra sig mellan partierna och på detta sätt söka inom politiken lösa ett problem, som inom fysiken anses olösbart. Men äfven hans tid var kort. Så kommo *Thiers* och *Guizot*, af hvilka den förstnämnde uppställde satsen: "le roi regne mais ne gouverne pas", konungen herrskar men styr icke, under det att den sednare deremot ansåg konungen böra både herrska och styra. Dessa båda suto vexelvis på premierministerplatsen, stundom blott några månader hvar; men när *Guizot* för andra gången kom dit, sökte han, dumt nog, att stanna vid väldet. Han höll sig qvar med båda händerna vid taburetten, — och så kom åter ett politiskt vindkast, som sopade bort *Guizots* stol samt med den monarkens tron. Erfarenheten bekräftar således icke hvad den siste ärade talaren sade om det parlamentariska styrelsesättet, att det skulle vara alldeles nödvändigt för att konsolidera monarkien, att det skulle gifva en afledare, eller att premierministern skulle stå som en sköld för Konungen, mot hvilken sköld anloppen från de missnöjde skulle riktas. Tvärtom visar ju denna erfarenhet att premierministrarne, långt ifrån att vara afledare, ofta fört med sig konungarne när de sjelfve gifvit sig af. Jag berättar blott fakta och fantiserar dem icke såsom jag sjelf skulle vilja skapa dem. Således, *Guizot* föll, och för andra gången efter 1789 hade Frankrike åter republik, som dock icke varade längre än fyra och ett halft år, och så infördes till följd af de politiska vindkasterna ett nytt system: det var plebiscitens, dikterade af den kejserliga viljan. Jag vill icke längre uppehålla mig vid dem, men dessa plebiscit med sina åtta millioner röster bevisade åtminstone, att Napoleon III hade premierministrar, som visste att skaffa honom röster när det gällde; och att majoritetsväldet således visat sig kunna användas jemväl i despotismens tjänst. Men sedan Napoleon omkring 20 år sutit vid sin makt, började åter ropan på det parlamentariska styrelsesättet höjas; han

fick nu en premierminister, som obestriddigen disponerade majoriteten i Kammaren: *Reuher*. Är det manne den förebilden, talaren menar? Jag betviflar det. Icke är det väl sådana premierministrar anhängarne af parlamentarismen tänka sig, och Herrarne kassera således troligen äfven denne. Men tillåt mig sätta upp en annan: *Emile Ollivier*. Denne var en fullkomligt parlamentarisk premierminister. Utgången ur Kammaren framstod han till följd af sin partiställning, och styrde såsom en verklig premierminister. Men äfven hans regeringstid blef kort, den varade endast i 6 månader, och denna 6 månaders regering kostade Frankrike två af dess yppersta provinser, landets förhärjande, bortförandet af två å tre hundra tusen dess söner till främmande land, departementens ockuperande af fiendens trupper, hufvudstadens belägring och intagande samt slutligen femtusen millioner i krigskostnadsersättning. Detta var resultatet af det parlamentariska styrelsesättet och dess dåvarande premierminister, ty hvilka fel man än må förebrå Napoleon III, så kan man åtminstone icke påstå att det var han som ville detta krig. Herrarne påminna sig utan tvifvel den hetsighet som då förefanns i Frankrike gent emot Tyskland och den Hohenzollernska kandidaturen; men det var alltid inom Kammaren som de hetaste stormarne utbröto, såväl i fråga om jernvägen genom St: Gotthard som den spanska tronföljden, och *Emile Ollivier* gjorde sig till deras organ, utan tvifvel derföre att han ansåg det vara sin skyldighet att, såsom här i motionen står, verka med snabbhet och kraft. Hade Napoleon varit så mäktig då som han var vid tiden för kriget mellan Österrike och Preussen, kunde han möjligen hafva hållit tillbaka de glöddande passionerna, men nu kunde han det icke; premierministern gjorde samma förderfliga manöver som åtskilliga andra premierministrar före honom, att "snabbt verkställa den parlamentariska viljan," han föll och i fallet drog han kejsartronen med sig. Der hafva vi således icke heller något särdeles tillfredsställande bevis på det parlamentariska styrelsesättets ändamålsenlighet. Nu är *Thiers* vid väldet, eget nog, och nu få vi se hur han tänker tillämpa sin egen princip i le chef d'état regne mais ne gouverne pas. Jag fruktar att trettiomannautskottet vill på honom tillämpa densamma; det synes vilja utestänga honom från Kammaren, förmodligen emedan det anser honom trycka för mycket på densamma. För närvarande är det inellertid säkert att han både guvernerar och styr. Men härmed kan vara nog; så mycket torde vi hafva sett att det parlamentariska styrelsesättet i Frankrike har varit allt för mycket beroende af "de politiska vindkasten" och burit i sig sjelft fröet till sin undergång. Jag är således af den meningen, att man icke bör skynda på med dess införande hos oss efter fransyskt mönster; lika litet som jag derföre är böjd för att med denna förebild göra en falsk imitation af det engelska systemet, lika böjd är jag deremot för att låta vårt svenska styrelsesätt utveckla sig på grund af sin egen kraft utan att af den ena eller andra yttre orsaken pådrifvas, och då är jag öfvertygad att "par la force des choses" det skall utveckla sig sundt och riktigt. Då skall jag icke hejla hysa någon betänklighet mot att premierministern kommer i sinom tid.

Jag har hittills endast talat om de stora politiska följderna af det franska parlamentariska styrelsesättet. Jag skulle kunna nämna några
bevis

bevis på det raseri, hvarmed partierna förfölja sina motståndare. Jag skulle kunna tala om t. ex. en Bazaine, som, först af Gambetta beskylld för förräderi, blifvit ställd inför krigsrätt; om den hjeltmodige försvararen af Strasbourg, general Uhrich, som jemväl instämdes för sådan rätt, om Trochu, som rönt samma öde, om en Challemel-Lacour som ställts under tilltal emedan det under hans prefektur icke gick så bra och väl som det skulle i Lyon — allt exempel som visa att det parlamentariska styrelsesättet och partistriderna hafva sina sidor, med hvilka man icke har så lätt att förlika sig. — I fråga om sista fransyska kriget är det dessutom känt huruledes generalerna klagade öfver att de icke kunde uträtta något, emedan de order, som Ollivier och Palikao utfärdade från Paris rörande arméens marscher och operationer i Elsass voro omöjliga att följa.

Jag skall nu imellertid icke längre uppehålla mig vid Frankrike, som Herrarne måhända tycka hafva allt för liten likhet med Sverige, men må det i stället tillåtas mig att tala om ett annat land, hvilket såväl med afseende på dimensionerna som i anseende till läget torde lämpligen kunna jämföras med vårt, nemligen Danmark. År 1848 genomfördes der en politisk revolution: en parlamentarisk styrelse med tillhörande premierministers embete infördes. Detta embete innehades sedan af en Scheel, en Hall, en Blixen — dennes regeringstid var dock helt kort och räckte endast några få dagar — samt slutligen af en Monrad. Denne sistnämude, en fullkomlig typ för en parlamentarisk partichef, hade såsom premierminister en besynnerlig likhet med Emile Ollivier. Det var han, som, understödd af parlamentarismen, föranledde detta krig med Tyskland, hvilket kostade Danmark två af dess bästa provinser, förhärjade landet, decimerade dess söner och slutligen kvarlemnade spillrorna af en monarki. Herrarne torde känna att det icke var Christian IX, som ville detta krig, utan vägrade han i det längsta att underskrifva den lag om Slesvigs inkorporation, som föranledde krigsförklaringen, men Monrad tvang honom slutligen dertill. Här är det således återigen det parlamentariska styrelsesättet som framkallar ett krig, hvilket monarken icke vill. Följderna äro äfven desamma; och hur gick det väl till med krigföringen? Jo, i Köpenhamn satt Monrad och dekreterade hur trupperna skulle marschera och operera, och när en general De Meza icke lydde, så blef han ställd för krigsrätt, der han förklarade att ordena varit omöjliga att följa — alldeles lika som i Frankrike.

Slutligen vill jag anföra ett exempel ur vår egen historia, ty äfven vi hafva haft premierministrar. Arvid Horn var en fullständig sådan — och under frihetstiden hade vi flere andra, hvilka alla voro lika goda representanter för det parlamentariska styrelsesättet som dem man nu skulle vilja skapa. De voro stora förmågor, och de hade äfven stora resurser, ty de hade hela sitt parti att stödja sig på. Jag håller mig imellertid nu endast till Arvid Horn. Hvad lycka medförde väl denne premierminister för Sverige? Också ett krig åren 1741—1743, som kostade Sverige en del af Finland, öfver 50,000 af dess söner och öfver 120 tunnor guld i krigskostnad. Det var ett skamligt fördt krig, och orsaken till dess olyckliga utgång låg hufvudsakligen deruti, att ordena expedierades i

Stockholm. Lewenhaupt och Buddenbrock, som till följd af dessa order förde kriget olyckligt, hemkallades från krigsskådeplatsen och halshöggos. Här såsom öfverallt der partierna rasa och det herrskande är utan motstånd från regeringen, blef följden ett vanvettigt företag till landets förderf; hvarje redlig svensk måste med harmens rodnad på sina kinder vända blicken från denna tid af partistrider, då den ene efter den andre af landets uppsatte män blef fal för guld, hvilket för öfrigt inträffat jemväl i andra länder, just under det parlamentarismen der florerat. Jag har sjelf i Frankrike under Julimonarkien sett en f. d. minister ställd under tilltal och fälld för det han tagit mutor; och kasta vi blicken på Nord-Amerika, detta parlamentarismens förlofvade land, så hvad skåda vi der? Korruptionen i sitt högsta flor! Sednast i går läste jag i tidningarne om nya undersökningar rörande försvinnningar derstädes. Äfven der se vi således att parlamentarismen har sina fränsidor.

Jag har talat om parlamentarismens vådor, men jag ber ännu en gång få betona hvad jag började med att säga, att jag icke dermed talar mot det konstitutionela systemet, som ger folket stort inflytande på ärendenas gång; detta system har jag tvärtom, jag upprepar det, arbetat för så länge jag lefvat. Men jag vill icke påskynda dess utveckling genom att lemna mitt bifall till det nu föreliggande förslaget till grundlagsändring, ty jag finner detsamma minst sagt icke kunna hänföras till de högst nödiga och nyttiga reformer, dem Konstitutions-Utskottet har grundlagsenligt berättigande att föreslå.

Men, torde någon vilja invända, det finnes äfven exempel på premierministrar, som lyckats väl utföra sitt värf. Javäl, i ett icke alltför långt ifrån oss beläget land, jag menar Preussen, finnes en premierminister som har lyckats: Bismarck! Bismarck, som började med ett grundlagsbrott och slutade med trenne förhärjande krig! *Om* det vore möjligt att ännu en gång bringa Sverige till en sådan höjd af makt, hvartill våra fäder fordom lyftade det, så kanske jag skulle kunna underkasta mig en sådan premierminister. Men jag tror att vi numera vändt tillbaka från dylika illusioner; vi vilja hafva en lugn inre utveckling men icke några utåt förstorande krig.

Efter dessa små betraktelser öfver verkningarne af parlamentarismen och premierministers-institutionen i andra länder, sådana historien visar oss dem — och det är ju från historien vi i dylika saker skola hemta råd — tillåter jag mig öfvergå till vårt eget närvarande tillstånd.

Vi hafva icke någon premierminister. Vi hafva kanske icke ett parlamentariskt styrelsesätt i dess fullaste utveckling. Men vi hafva en representation, som jag glädes åt att kunna säga icke vara utan inflytande, och vi hafva en ministerstyrelse, med hvars verksamhet vi icke hafva skäl att vara missbelätne. Kastom en blick på denna ministerstyrelse efter dess införande 1840 till närvarande stund. Har den lyckats eller icke att motsvara sin uppgift och sitt ändamål? För min del tror jag att vi med både glädje och stolthet kunna blicka tillbaka på de resultat den visat. Hvilka förändringar hafva icke under denna tid egt rum, mine Herrar! Folkundervisningen främjad, näringsfriheten införd, beskattningsväsendet förenklat och den förderfliga husbehofsbränningen afskaffad; nya genomgripande lagar stiftade, såsom om arfsrätten, testamentsrätten, konkurs-

lagen, sjölagen, fattigvårdslagen; och slutligen representationsförändringen genomförd. I sanning, om man begär en styrelse, som skall snabbt verka i öfverensstämmelse med Riksdagens önsknings, så tycker jag att vår ministerstyrelse der vid lag uppfyllt all rättfärdighet och att vi således icke hafva något att synnerligen klaga öfver. Visserligen måste jag erkänna, att vi nu några år efter representationsförändringen stått litet stilla, men det är alltid så i det politiska lifvet, att, när man tagit ett stort steg, hejdar man sig och håller igen, hvilket jag för min del alldeles icke vill klandra. Och därför, ehuru jag icke skulle vara obenägen att nu skjuta på något litet, så tror jag likväl att vi tillsvidare kunna godt reda oss utan premierminister.

Passar slutligen en sådan institution tillsammans med vår grundlag? Hurudan skulle premierministerens ställning vara? Enligt såväl motionärens som Konstitutions-Utskottets mening skulle han vara ansvarig för regeringsärendenas gång. Representationen skulle veta att man hade honom att taga för hufvudet, så snart något icke gått som man velat. Men hvad säger väl grundlagen i detta hänseende? Jo, att alla Konungens rådgifvare äro hvar för sig ansvarige icke endast för hvad de sagt och gjort, utan äfven för hvad de underlåtit att säga eller göra; och således tror jag att representationen nog hädanefter som hittills skulle komma att taga alla tio rådgifvarne för hufvudet. Hvar och en af dem är ansvarig för sina åtgärder, och man kan då icke med fog begära att de skulle subordinera sina meningar under en premierministers, utan alltid söka göra dem gällande och i värsta fall åtminstone nedlägga dem i statsrådsprotokollet.

Motionären sade nyss att det passar icke att statsråden allesamman uppträda inför representationen, utan endast konseljpresidenten. Ja, det fordrades i sanning att denne vore ett öfverlägset snille, om han skulle kunna uppträda i alla frågor. Jag tror det vara bäst att statsrådsledamöterna svara hvar för sitt departement, och det torde väl icke vara så svårt för dem att komma öfverens om hvem som skall föra ordet, något som väl icke är så utomordentligt roligt att de skulle vilja strida derom.

Motionären har vidare sagt — och en f. d. medlem af Konungens Råd har yttrat detsamma — att nödvändigheten kräfver den ifrågavarande förändringen. Men huru har det gått hittills? Hafva vi icke i verkligheten eller de facto haft en premierminister, fastän en sådan, på hvilken icke Konungen, utan snillet, öfverlägsenheten och den mångsidiga erfarenheten satt denna prägel.

Att den premierminister, som motionären föreställer sig, måste vara en partichef, det ligger i sakens natur; en partichef, som åtminstone vore villig att genomföra det parlamentariska styrelsesättet. Vi hafva, mine Herrar, läst Macaulays yttrande om sådana partichefer. De karakteriseras af författaren såsom "ålar, som drifvas fram af sin egen svans". Svansen, som framdrifver honom, är partiet, och hos alla de premierministrar, om hvilka jag förut talat, se vi detta förhållande konstateradt. Macaulays liknelse är slående. Om Herrarne se en orm (eller en ål — hvilketdera kommer på ett ut, ty de äro af samma släkte —) en orm, som skall resa sig upp för att hugga, så reser han sig på svansen; men skilj honom från sin svans, så skall han icke kunna resa sig och följaktligen blifva ett

obetydligt krälände djur. Alltnog: en premierminister, som är partichef, skall alltjemt pådrifvas af sitt parti och med dettas hjälp genomföra allt hvad det vill; och reformerna skola då hastigt, men måhända nog ensidigt följa på hvarandra, ty så länge partiet herrskar finnes intet motstånd mot dess envælde.

Med eu ministèr, beskaffad såsom vår nuvarande, är förhållandet icke sådant. Der blir det icke någon partichef som styr eller för ordet, utan der är det, såsom jag förut sagt, snillet i förening med den vidsträckt erfarenheten som skapa premierministern. Hafva Herrarne icke hört talas om ministèren Sandströmer? ministèren Palmstjerna? ministèren — jag vill af graunlagenhet icke nämna den tredje, men tre gånger har det varit finansministrarne, som gifvit namn åt våra ministèrer; och slutligen blef det en justitieminister. Hvad betyder väl detta? Jo, ingenting annat än att öfverlägsenheten här vid lag alltid gjort sig gällande.

Men, säger man vidare, denne premierminister skulle vara för Konungen nödvändig. Låt oss då höra hvad den nuvarande förste mannen i Konungens Råd säger om denna sak. Hans Excellens Justitie-statsministern yttrade vid sistlidne riksdag bland annat följande: "Tilltror man Konungen att redan vid bildandet af en konselj med säker blick bedöma hvilken af de tio rådgifvarne eger de egenskaper, som göra honom lämplig att sättas i särskild ställning framför de andra, tyckes det, som om man borde anse Konungen än mer vara i tillfälle att, allt efter som förhållandena under tidernas lopp utveckla sig, till ifrågavarande öfverläggningar utse den eller de lämpligaste inom Statsrådet, dervid departementscheferne, hvar för sitt fack, icke böra sättas å sido." Ligger det icke äfven i sakens natur, mine Herrar, att, sedan Konungen till sin konselj kallat tio personer, han bland dessa skall finna en eller annan, med hvilken han konfererar i alla viktigare frågor? Finner han icke genast denna person, så dröjer det i alla fall icke länge förrän han gör det. Men han skall utse honom aldrastörst, heter det. Ja, för att nödgas taga en partichef, ty då har han knappast annat val. För min del anser jag lämpligast, att den bästa förmågan bland de tio är premierminister, utan att derföre behöfva uttryckligen nämnas dertill. Så har det hittills varit, och jag tror vi kunna nöja oss dermed ännu ganska länge, såvida Herrarne icke anse det alldeles oundgängligt att Konungen skall sätta sin prägel på en viss bland ministrarne. Huruvida denne derigenom skulle blifva bättre, än han vore förut, vill jag dock lemna derhän. Om Hans Maj:t t. ex. skulle falla på det orädet — jag ber om ursäkt för uttrycket — att göra en så obetydlig person som mig till sin premierminister — hvilket är orimligt, torde Herrarne säga, och jag medger det, men antag i allt fall att så skedde, att jag skulle på gamla dagar byta om skinn, antaga ormnaturen med ett ord — nåväl, tro Herrarne att jag blefve en smula betydligare för det? eller tro Herrarne att ministèren då komme att kallas den Sparreska? Nej, mine Herrar! den bästa som satt der skulle gifva sitt namn åt ministèren. Och att så sker i allmänhet är, jag upprepar det, bäst och lämpligast.

Jag vågar ännu säga några ord i ett ämne, som kauske torde förefalla nog litet, men, mine Herrar! i de stora sakerna, parlamentariska saker icke undantagna, är det ofta de små förhållandena, som väga mest.

Jag sade nyss: sätt upp en karl högt öfver andra och affischera honom såsom ett allt i allom, såsom den der skall förverkliga allas önskningar! Tro Herrarne icke att en sådan person skall blifva ett föremål för allas afund, på samma gång han är utsatt för allas attacker? Jo, helt säkert! Jag har ofta i mitt sinne beklagat de Herrar, som nu sitta på taburetterna, ty jag har ofta sett dem utsatta för ganska skarpa anlopp; men om en enda blefve utsatt för alla sådana anlopp, så ville jag se den som kunde stå ut dermed i längden. Det är då långt bättre att alla tio gå i elden, och bland dem måste väl alltid finnas åtminstone några krafter tillräckliga att ricochettera skotten.

Man har sagt att denna premierminister vore alldeles oundgänglig för att konseljen skulle blifva enig. Men är verkligen någon oenighet rådande inom konseljen för närvarande? Jag har icke hört att så varit fallet, och tror för min del att nu, såväl som tillförene, ganska mycken enighet råder inom densamma, fastän der icke finnes någon hallstämplad premierminister. Och efter den af konseljens förste man afgifna förklaring, som jag nyss hade äran uppläsa, anser jag mig icke på något sätt berättigad *antaga* att konseljen själf önskar sig en premierminister.

Jag talte nyss om att konseljpresidenten skulle blifva utsatt för afund, och menade då naturligtvis afund *utifrån*. Vi skola nu se saken från en annan sida. Om i en samling af tio män snillet, öfverlägsenheten och erfarenheten göra sig gällande, så uppstår *der* ingen afund; de erkänna hans öfverlägsenhet och uppbära honom såsom sin yppersta man, under det han åter erkänner sig hafva stöd af dem. Men, mine Herrar! om Konungen utsåge premierministern och dervid möjligen mistog sig i sitt val, skulle det icke då bland de öfriga ministrarne kunna finnas någon som tänkte: jag vill icke böja mig för denne, emedan jag icke erkänner hans öfverlägsenhet. Nåväl, skulle enigheten sålunda blifva större? Knappast!

Den siste ärade talaren sade, bland annat, att intet departement finnes, hvilket så mycket upptog sin chefs tid, som Justitiestats-departementet. Jag måste bekänna att jag äfven derutinnan är af en alldeles motsatt åsigt med honom. På sätt jag vid ett föregående tillfälle yttrat, föreställer jag mig att åtminstone Civil-, Ecklesiastik- och Försvarsdepartementen taga sina respektive chefers tid i vida större anspråk. Men, säger samme talare, det förestår så stora lagstiftningsarbeten, i hvilka Justitie-statsministern måste sätta sig in för att stadga sitt omdöme. Ja, är icke Justitie-statsministern så långt kommen, att han stadgat sina åsiger i lagstiftningsväg *innan* han tillträder sitt embete, så är det sannerligen för sent att göra det *sedan*. Mig har man emellertid berättat, att Justitie-departementet är det som helst ger möjlighet för chefen att tillika kunna bekläda statsministersplatsen. Om Justitie-statsministern, enligt siste talarens yttrande, icke framkommit med tillräckligt stora lagstiftningsförslag, så känner jag icke att någon omständighet förefinnes, som ursäktar detta förhållande. Jag vet att Justitie-statsministern har behöfliga biträden, för att, då så erfordras, låta utarbета nödiga lagförslag; det får icke ifrågasättas, huruvida han *kan* det, ty han *måste* kunna det.

Samme talare ansåg det vidare vara så olämpligt, att en jurist hade chefskapet inom konseljen, ty, sade han, jurister äro icke och kunna icke vara statsmän, emedan de till följd af sitt yrke alltid blifva förstelnade i formerna och sålunda olämpliga för politisk verksamhet. Jag vet icke, om denna stelhet i formerna, denna omöjlighet och oböjlighet utgjort något synnerligt hinder för talarens egen politiska verksamhet; men i sådant fall har han åtminstone lyckats besegra dem ganska väl, ty han fyller på ett utmärkt sätt sin plats såsom politiker.

“Är det rangen som skall afgöra hvilken bland Stats-Rådets ledamöter som skall föra ordet i konseljen“, har man slutligen med ett slags högstämd harm frågat, och dermed likasom antydt, att en felaktighet i det nuvarande systemet ligger i grundlagens bestämmelse angående statsministrarnes rang. Nej, svarar jag på denna fråga, och jag tillägger hvad jag förut sagt: det är snillet, öfverlägsenheten och den mångsidiga erfarenheten, som skall afgöra det, icke rangen, och så har det hittills alltjemt varit.

Jag slutar, mine Herrar! Hvad beträffar de vittnesbörd, som den föregående talaren åberopat, vill jag ytterligare blott erinra, att den enes ja är lika godt som den andres nej. Jag känner icke de särskilda mindre bekanta omständigheter, den ärade talaren framhöll såsom bevisande för hans mening, men själf har jag rörande förflutna tider hållit mig till historiens vittnesbörd och hvad åter den närvarande tiden vidkommer, tagit för godt hvad de, som nu bäst böra känna förhållandena, förklarat vara sin åsigt i frågan.

Jag ber om ursäkt att ett ämne, som intresserar mig, gjort mig måhända långträdig. Må det emellertid tillåtas mig att i sista ögonblicket tillägga ännu ett ord, som visserligen är för ringa att förtjena synnerligt afseende; men som likväl, efter jag, som förr sagts, är hushållare, må utsägas och få gälla hvad det kan, nemligen att, om Herrarne besluta sig för att sätta upp en sådan der pjes på en upphöjd piedestal, att jag så må säga, så skola väl Herrarne äfven gifva honom ett efter han ställning lämpadt anslag. Låt oss i det afseendet se efter hvad Hans Excellens Justitie-statsministern vidare säger i sitt ofvan åberopade anförande från sistlidne riksdag: “Med den betydelse man vill gifva denne statsminister synes mig icke vara förenligt, att han aflönas i likhet med departementscheferne, än mindre med de konsultativa statsråden. Mig synes, att honom borde beredas en ställning närmast jemförlig med den statsminister, som, biträdd af två statsråd, i vår hufvudstad ombesörjer brödrafolkets angelägenheter.” Ja, det erkänner jag, att minst lika mycket bör han få. Men den norska statsministern har omkring 40,000 R:dr, möjligen litet mindre, men synnerligen mycket mindre är det icke. Rörande samma sak yttrade motionären, Herr von Ehrenheim, vid samma tillfälle: “Hvad anslagsfrågan angår, föreställer jag mig att, om förslaget förklaras hvilande och sedermera antages, kommer Riksdagen då att i detta hänseende vidtaga erforderliga åtgärder.” Äfven enligt hans åsigt förestår det oss således att, om den förevarande grundlagsändringen nu antages, omedelbart derefter bevilja det erforderliga anslaget.

Men, som sagdt, detta är en obetydlig sak. Det viktigaste af mina skäl, och hvarmed jag nu vill sluta mitt anförande, är att jag i motsats

mot den siste ärade talaren anser det denna premierminister, som man med skäl förutspått skulle komma att man och man emellan kallas för vicekonung, blefve en förminskning af konungamakten. Man har sagt att representationsförändringen icke skulle innebära någon förändring i konungamaktens ställning, och den siste talaren sade att han ville hafva premierministern just för konungamaktens egen skull. I afseende härpå skall jag våga tillåta mig en liknelse. Om, mine Herrar, vi i en sal, sådan som den i hvilken vi nu befinna oss, hade en lampa efter gammal modell — vi måste nemligen medgifva, att konungamakten är en traditionel makt — om, säger jag, vi hade en sådan lampa, som underhölles med vanlig hederlig lampolja, med hvilken vi dessutom så der temligen hushållade, som man säger, och vi så bredvid denna gammaldags lampa satte en ny af modern form och konstruktion, den vi underhölle med fotogen eller något dylikt herrligt lysmedel, männe vi sedan skulle finna den gamlas sken något fördunkladt? Eller en annan liknelse: om man sätter upp ett nytt maskineri försedt med skarpa kuggtänder och nutidens öfriga mekaniska resurser bredvid ett gammalt, tro inte Herrarne att det förra då skall äta ut det andra?

För min del vill jag bibehålla konungamakten såsom den är. Jag vill icke att den fördunklas medelst införande af en ny institution, som skulle förringa dess makt och kraft. Och just därför vill jag nu motsätta mig den förändring, som utgör föremål för närvarande diskussion.

Herr Carl Ifvarsson: Sedan en så utmärkt talare som den nästföregående uppträdt, borde jag kanhända tiga stilla i denna fråga, isynnerhet som jag ej, såsom fallet är med honom, är i tillfälle att åberopa en trettioårig riksdagsmannaaerfarenhet, och således icke kan stödja mina åsikter på samma grunder som han. Då jag det oaktadt vågat begära ordet, har jag gjort det, icke för att, i likhet med honom, söka från historien hemta stöd för hvad jag vill säga, utan för att i korthet framställa min uppfattning af förslaget och den betydelse för vårt stats-skick, detsamma i min tanke eger, i händelse det skulle komma att blifva lag.

Jag vill då säga att jag hvarken gjort eller gör mig så stora förhoppningar om fördelarne af denna grundlagsförändring, som, efter hvad jag tyckte mig finna, förhållandet var med en ärad talare på stockholmsbänken, men å andra sidan kan jag icke heller finna några farhågor för förslagets antagande, jag tror icke att alla eller ens någon större del af de olägenheter, som enligt den värde representantens från Wenersborg förmenande skulle inträffa, om förslaget antages, skola uppstå; jag kan för min del icke se hvarken att konungamakten genom detta förslag skall inskränkas eller folkmakten utvidgas. Vi hafva ju redan nu de facto en premierminister eller konseljpresident, om också någon sådan ej omtalas, i grundlagen, nemligen Justitie-statsministern, som vanligen är den som för ordet i Statsråds-beredningen. Frågan gäller således endast att genom grundlagen närmare bestämma ett förhållande, som redan existerar, och derigenom sätta Konungen i tillfälle att till detta uppdrag utse någon annan af Statsråden än Justitie-statsministern, i fall han skulle finna något annat Statsråd dertill lämpligare än denne; häri ligger hela bety-

delsen af förslaget. Om konungamakten också icke skulle vinna något på att Konungen erhåller rätt att sjelf till denna befattning välja den person han anser lämpligast, så kan man å andra sidan ej heller antaga att han derigenom skulle förlora i betydelse, snarare tvärtom, och hvad folkmakten beträffar, tror jag icke att denna härigenom skulle komma i tillfälle att lättare än nu intränga på konungamakts område; möjligheten härtill är, enligt min öfvertygelse, hvarken större eller mindre, om vi hafva en konseljpresident eller ej. Står icke regeringen i ett godt förhållande till Konungen, Konungen till representationen och representationen till folket, så blir det alltid illa bestäldt, ingen regering sitter då säker på sin plats, vare sig hon bland sina medlemmar räknar en ministerpresident eller ej. Ett samband mellan alla Statens elementer, från det öfversta till det nedersta, är nödvändigt, men detta samband måste otvivelaktigt förr eller sednare finnas, antingen vi stanna vid det gamla eller icke. Jag tror således för min del, att ingenting är för konungamakten att befara af denna grundlagsförändring, men ser deremot en bestämd fördel, om också icke så stor som en annan talare påstått, för honom deri att, då det gäller beredningen af ärendena, hafva den härför lämpligaste personen i spetsen för regeringen. Under sådana omständigheter kunna vi, anser jag, utan fara bifalla förslaget.

Det har blifvit invändt af en ärad talare på göteborgsbanken, att förslaget kommit minst tio år för tidigt. Jag tror icke att så är förhållandet, jag tror icke alls att det är för tidigt att nu antaga förslaget. Jag hörde nyss en annan representant, som näst före mig hade ordet, en motståndare såväl till detta förslag som fordöm till det nya statsskicket, säga att det nya styrelsesättet gått ganska bra. Samme talare spådde dock för några år sedan, då det var frågan om representationsreformens genomförande, de aldri största vådor deraf; nu flera år derefter säger han att allt är bra. Att då låta inverka på sig af de spådomar han nu förkuunnat om det vådliga i den nu föreslagna förändringen, tror jag icke vara klokt. Och skulle det, såsom den förste talaren anmärkte, också vara några år för tidigt, skulle vi ännu icke hafva kommit så långt in i det parlamentariska styrelsesättet, som man skulle kunna önska, utan möjligtvis behöfva vänta ännu ett par tre år — jag hoppas dock att vi inom kort skola hafva kommit derhän — så torde vi i alla fall ingenting hafva att befara, så länge vi äro nog lyckliga att bland oss få räkna den ärade representanten från Wenersborg; han ser nog till att det icke går för fort, han säger nog ifrån om och när det är någon fara å färde. Men i den här frågan tror jag dock att han är något räddare, än han behöfde och borde vara till följd af sin uppfattning af det nuvarande styrelsesättet.

Den ärade Wenersborgsrepresentanten framdrog bland andra varnande exempel äfven Frankrike och tillskref dess senaste stora olyckor den omständigheten att Kejsar Napoleon varit nog oklok att kort förut införa det parlamentariska styrelsesättet, skaffa sig en ministerpresident, som, understödd af majoriteten i representationen, tvang honom till kriget med Tyskland. Men han sade tillika att Kejsaren sjelf var den egentliga ministerpresidenten; konklusionen borde således blifvit en annan, hade det under denna långa tid funnits en verklig konseljpresident, en rådgifvare

som efter rådplägning med andra gifvit Kejsaren råd, så hade Kejsaren icke kunnat styra så enväldigt som han gjorde och derigenom, åtminstone indirekte, åsamka landet så stort elände.

Representanten från Wenersborg befarade, att den nye konseljpresidenten skulle få alldeles för mycket att säga inom ministären, att han skulle bli snart sagdt ett slags enväldig vicekonung eller någonting ditåt. Grunden till den farhågan kan jag verkligen icke fatta. Konungens råd skulle ju hädanefter som hittills bestå af tio ledamöter, allesammans nu som förr af sitt embete förpligtade att vara Konungens rådgifvare. Jag åtminstone har icke hört talas om något förslag att taga bort de öfriga statsråden, och premierministern lär väl icke kunna ensam besluta i någon fråga, utan att först rådföra sig med sina kolleger och sedan hänskjuta saken under Konungens bepröfning. Alla få således, som man säger, ett ord med i laget. Konseljpresidentens betydelse ligger, enligt min åsigt, egentligen derutinnan, att han inför representationen skulle representera sjelfva styrelsesystemet, principerna för detsamma, gå representationen tillhanda med erforderliga upplysningar i större och viktigare frågor, med ett ord vara politikens egentlige ledare, den till hvilken representationen i frågor om större vikt skall vända sig för att få kännedom om de ledande tendenserna hos regeringen; men något slags enmansvälde torde under våra politiska förhållanden, med våra politiska institutioner i öfrigt, ej vara att befara af den nya institutionen, ty det är ju såsom jag redan sagdt icke endast *en* man som skall gifva Konungen råd, utan alla konseljens ledamöter.

Den ärade Wenersborgsrepresentanten yttrade vidare, att man borde hafva väntat, till dess förslaget framkommit "af Riksdagens egen inneboende kraft". Men det är just detta man gjort: förslaget har blifvit väckt af en ledamot i Första Kammaren, ej af regeringen. Hade förslaget kommit från regeringen, då kunde han hafva haft skäl för sitt påstående, men nu har han det ej. Förslagets öde beror nu ej ensamt på representationen, äfven regeringen måste, om representationen gillar detsamma, lemna sitt votum; men det är representationen som tagit initiativet, och om det får flertalet röster för sig i båda Kamrarna, så har det ock antagits genom sin egen inneboende kraft.

Samme talare nämnde vidare, att det funnits många premierministrar, som ådragit sitt land onödiga krig, försatt det i en ganska svår ställning och förorsakat det stora olyckor. Jag vill icke bestrida att så varit förhållandet, men männe han dermed bevisat att dessa olyckor icke hade inträffat, om landet *ej* haft premierministrar. Den frågan har han icke besvarat. Eller männe man har klart för sig, att det icke oftare lyckats dessa ministrar att afvärja krig, än att tillskapa sådana? Och äfven om det icke lyckats dem mer än en eller annan gång, så tror jag dock att de härigenom gjort sitt fädernesland en ganska stor tjänst. För öfrigt, hvem kan väl bevisa, huru ofta de lyckats, ty man vet ju egentligen något om när de misslyckats? Krig i allmänhet kan ej anses annat än som ett ondt, utgången kan visserligen ofta vara svår att beräkna, men man kan åtminstone befara att det i regeln skall lända landet till skada, och den som lyckats afvärja dess fäso, har, vågar jag tro, ofta gagnat

sitt land vida mera, än om han genom kriget utvidgat landets gränser och ökat dess makt och inflytande.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan erinrar endast den värde talare jag nu sökt i någon mån bemöta, att jag gjort det därför att han riktat sina ord till motionären i frågan, som icke har sin plats i denna Kammare och således icke är i tillfälle att sjelf svara honom. Jag har vid sådant förhållande ansett det för en pligt för någon af Kammarens ledamöter att åtminstone i någon mån upptaga hans anmärkningar till besvarande. Det förslag, som Utskottet tillstyrkt och som nu föreligger till antagande, har, som hvar och en vet, ursprungligen kommit från Första Kammaren; ett annat vida mera omfattande, som väcktes i fjol af en representant inom denna Kammare, blef redan då afslaget. Jag minnes, att representanten från Wenersborg då yttrade, att "man borde vänta med presidenten, till dess man såge republiken", men de orden afsågo icke detta förslaget och passa ej heller in på denne motionär, om de ock möjligen skulle passa in på sjelfva frågan.

Jag har ingenting mera att tillägga, utan vill blott säga, att, om man också icke kan antaga att man vinner alla de fördelar förslaget enligt mångens förmenande skulle medföra, så bör man åtminstone icke antaga att nackdelarne äro öfvervägande, till följd hvaraf och då jag för min del anser att de förra äro större än de sednare, jag tillstyrker bifall till detsamma.

Herrar *Gumælius* och *Nils Larsson* förklarade sig instämma i Herr C. Ifvarssons ofvanstående yttrande.

Vidare anförde:

Herr Kolmodin: Jag har ärligt försökt, att sätta mig in i föreliggande fråga och att möjligen kunna uppfånga en enda glimt af den storhet, man velat tillerkänna densamma. Jag har gjort detta genom att under gårdagen genomläsa hvad i Konstitutions-Utskottets Betänkanden, i motioner och under öfverläggningen inom Kamrarne nästlidet år rörande denna fråga yttrats, men jag får bekänna, att jag, detta oaktadt, omöjligen kunnat upptäcka, att den föreslagna ändringen är af en så stor omfattning och betydelse, som man från åtskilliga håll förkunnat. Jag bekänner ytterligare till min ledsnad, att diskussionen i dag, så storartad den än varit, icke fört mig till bättre insigt i nämnda afseende. Jag har icke varseblifvit de stora fördelar, som motionären velat finna i den äskade förändringen, och ännu mindre har jag förmått fatta, huru detta oskyldiga förslag, som här ligger framför mig, och hvaruti icke ens orden "Konseljpresident" eller "Premierminister" blifvit nämnda, har kunnat gifva anledning att orda om 1789 års revolutions fasor och alla de omstörtningar, som genom all verdens konseljpresidenters tid efter annan vållats. Man skulle härvid kunna med fog invända, att historien har visat oss, att olyckor inträffat äfven i stater, der icke konseljpresidenter funnits, ja, att hela nationer, utrustade med den mest fullständiga autokratiska styrelse, duktat under och deras sjelfständighet med detsamma och för alltid utplånats ur historien; men det kan icke falla mig in, att här vilja gifva

en historisk lektion, isynnerhet då frågan, efter min uppfattning, är af så ringa vikt och betydighet. Det är möjligt, jag medgifver det villigt, att denna min uppfattning kommer deraf, att jag saknar sinne för den högre politiken, men hvar och en måste ju tala efter de insigter, han har. och efter den förmåga, han fått, att bedöma saker och ting.

Ibland de skäl, som blifvit framdragna för antagandet af ifrågasvarande förslag, förekommer först och främst, att Konungen genom den nya institutionen skulle sättas i tillfälle, att i viktigare politiska frågor på förhand meddela sig med konseljen, innan desamma förekommo till definitivt afgörande i sittande råd. Jag har verkligen icke föreställt mig, att ett sådant meddelande skulle möta någon svårighet under den nuvarande organisationen af statsrådet, och jag kan icke begripa, att man endast derigenom, att en titeletikett hänges på en person, skall göra det lättare för Konungen att verkställa ett dylikt meddelande. Jag känner icke ställningen på samhällets höjder, men kan knappast tro att våra förhållanden med ens blifvit så stela och styfva, att vi skulle behöfva en sådan särskild anordning, en grundlagsförändring, för att möjliggöra något, som derförutan otvifvelaktigt egt rum under en lång följd af år.

Det andra argumentet, som anförts till stöd för förslaget, är, att Riksdagen i viktigare politiska frågor skulle hafva en person att vända sig till. Meningen härmed kan icke gerna vara, att Riksdagen skulle vilja inhemta några råd, ty sådana hemtar den helst ur sitt eget sköte och anser sig der hafva tillräcklig tillgång på den varan, utan man afser dermed troligen framställandet af s. k. interpellationer rörande regeringens åsikter i vissa stora frågor. Har denna interpellationsrätt icke kunnat utöfvas inom vår representation? Är det någon enda medlem af denna Kammare, som under den förflutna tiden stadnat i förlägenhet, hvart han skulle vända sig eller huru han skulle bete sig, för att erhålla upplysning om någon regeringens åsigt eller åtgärd? Hafva vi icke vid hvarje riksdag sett exempel på att interpellationsrätten utöfvats här i Kammaren? Jag behöfver blott crinra om den till Statsrådet Carlson af herr Lithner framställda interpellationen uti medicinska frågan, denna så svårlösta och omtvistade fråga, samt, för att ej gå längre tillbaka än till nästlidne års Riksdag, om Herr Sven Nilssons i Österslöv interpellation till Justitiestatsministern i fråga om trontalets betydelse såsom statshandling. Aldrig har jag hört, att dessa och andra interpellanter hafva varit i förlägenhet hvart de skulle vända sig; de frågade och de fingo svar. Jag kan alltså för min del icke finna någon svårighet för Riksdagen, att komma till rätta i detta afseende.

Till sist har man framhållit, såsom ett mycket viktigt syfte med förslaget, den sammanhållning och den stora enighet, som skulle uppstå inom konseljen derigenom, att den finge en premierminister. Men, mine Herrar, jag har helt nyligen hört talas om en enighet inom konseljen, som var så stark, att man kallade den "solidaritet", och något solidare än själfva solidariteten kan man väl icke rimligtvis begära. Motionären tycktes ock sjelf anse sammanhållningen hafva varit allt för stark, då, såsom han nyss yttrade, samtliga Statsrådets ledamöter afgingo med anledning af en enda stor fråga. Han antydde dervid, att, om en premierminister då funnits, så hade vid det åsyftade tillfället endast denne och chefen för Landtförsvars-

departementet behöft afgå. Öfverensstämmer verkligen detta antagande med erfarenheten? Jag vill icke taga några exempel från Frankrike, utan hålla mig till England, som väl torde vara den mönsterbild, vi hafva för ögonen, då vi tala om parlamentarism. Der finna vi, att, när en premierminister afgår, så afgår han vanligen icke ensam, utan hela ministären följer som oftast med och ombytet inom regeringen blir sålunda mycket vidsträcktare, än hvad hos oss i allmänhet är händelsen. För min del kan jag således icke fatta, att sammanhållning inom konseljen brustit hos oss, och de, som förorda förändringen, tyckas till och med tro, att den understundom varit allt för stark och behöft modifieras. Men ändock skall denna sammanhållning genom en grundlagsförändring stärkas, och detta sålunda, att en person, såsom det i fjol sades, skall få en förherrskande ställning inom konseljen och dymedelst kunna lägga ett öfvervägande inflytande i vågskålen, så snart han uppträder. Man har här förut citerat ett yttrande af en stor auktoritet rörande denna fråga, och äfven jag vill af samma yttrande uppläsa några få rader, så lydande: "På detta sätt (d. v. s. genom den föreslagna grundlagsförändringen) sker icke heller något slags intrång i konungamakten, enär det öfverlemnas åt Konungen att bestämma statsministerns funktioner och att af hela institutionen göra så mycket eller så litet bruk, som han för tiden finner lämpligt. Vill konungen icke gifva den någon politisk betydelse, så kan han låta statsministervärdigheten följa något visst departement, eller tillfalla den äldste inom rådet, eller till och med dertill utnämna den politiskt obetydligaste."

Så har denne man tänkt sig, att saken skulle kunna komma att gestalta sig, och med stöd af hans auktoritet frågar jag endast: hvarifrån skall den blifvande statsministern få sin stora politiska betydelse, om han är t. ex. den i politiskt afseende obetydligaste bland sina kamrater inom konseljen? Titeln kan väl icke ensam förskaffa honom inflytande, ty det vore i sanning det största "skattande åt rangen", som man kunde tänka sig.

Man har jemväl anför, att Justitie-statsministerns ställning, genom hvilken han på samma gång är chef för Justitie-departementet och förste man inom konseljen, kan medföra svårigheter. Motionären från Första Kammaren säger uttryckligen i sin motion, att, om det ock hittills lyckats att i en hand förena dessa båda särskilda funktioner, så torde det dock i framtiden kunna inträffa, att svårigheter dervid uppkomme. Men, mine Herrar, skall man genom grundlagsförändringar träda till mötes alla svårigheter, som möjligtvis kunna inträffa, men ännu icke inträffat, då få vi skriva om hela grundlagen. Af hvad den ärade motionären yttrat, ledes jag dessutom till en helt annan åsigt och frågar: om en sådan förening af befattningar hittills egt rum utan att medföra någon skada, hvarför skulle icke äfven för framtiden ett lika lyckligt förhållande kunna låta tänka sig? Om man i stället för Justitie-statsministern antager en särskild konseljpresident, så kan deremot svårigheter af annat slag uppstå. Det är ju en hufvuduppgift för den tilltänkta statsministern att bevara sammanhållningen och enigheten inom konseljen, och om det skulle visa sig en brist i detta afseende, så blir naturligtvis monitören tagen för hufvudet för klassens mindre goda disciplin. Ett af hans förnämsta ögonmärken måste alltså blifva att tillse, det icke genom något konduitsfel, brist på

enighet må uppenbara sig. Härigenom torde hos herr Statsministern framkallas en lätt förklarlig benägenhet att omgifva sig med så beskedliga och medgörliga kamrater som möjligt, hvadan den föreslagna institutionen mycket lätt kan åstadkomma, att alltför mycken beskedlighet kommer in i konseljen.

Såsom konklusion af hvad jag nu yttrat torde framgå, att jag ej anser frågan vara af någon synnerlig vigt, samt att den icke låter för mig hägra å ena sidan några stora fördelar, eller å andra några stora faror. För min del kommer jag, till följd af hela denna min uppfattning, att rösta för afslag å det föreliggande betänkandet, men ifall förändringen genomföres, skall jag se det med orubbadt lugn, i den öfvertygelsen att det är en af de reformer, som på det hela taget ej komma att märkas.

Friherre Gripenstedt: Jag har varit tveksam, huruvida jag skulle besvara Kammaren med något yttrande i denna fråga, helst då, enligt hvad jag på förhand uppriktigt måste tillkännagifva, jag just icke har något att tillägga, utöfver hvad redan af en eller annan talare vid detta och föregående tillfällen blifvit i frågan anfördt. Men den ställning jag förut innehaft, äfvensom den omständighet, att det yttrande jag afgaf, då den ene af motionärerne, hvilken tillhör denna Kammare, först inlemnade sitt förslag, vid förra riksdagen icke omfattade just den punkt, hvarom nu är fråga, och att således min åsigt i detta afseende icke är af Kammaren känd, har gjort att jag trott det kanske vore en skyldighet att nu tillkännagifva densamma.

Jag får då säga, i likhet med den siste talaren, att jag på intet vis kan uppfatta frågan såsom så utomordentligt vigtig, hvarken med hänseende till de förmenta fördelarne, å ena sidan, eller till de befarade vådorna å den andra sidan, såsom här blifvit framställt. Vi hafva vid detta tillfälle hört en mycket intressant historisk föreläsning, om jag så får säga, eller en utredning angående den verkan som, enligt den ärade talarens åsigt, hvilken afgaf detta yttrande, befintligheten af konseljpresidenter utöfvat i andra länder; men jag måste tillstå, att jag icke finner de af talaren anförda förhållanden stå i någon sådan öfverensstämmelse med våra egna, att man deraf kan draga några afgörande slutsatser angående verkningarne af ett dylikt embetes införande hos oss. Hvad jag deremot tror bör ådraga sig någon uppmärksamhet, i afseende på denna fråga, det är att personer, som hafva och böra hafva den största erfarenhet uti förevarande ämne, har om detsamma hyst så fullkomligt olika tankar. Vi erinra oss troligtvis, något hvar, åtminstone många af oss, att en mycket framstående talare och statsman inom Första Kammaren vid 1870 års riksdag eller, rättare uttryckt, i den polemik, som uppstod efter den i samma Kammare då förda diskussion rörande dechargefrågan, yttrade sig med synnerlig värme för införande af hvad han kallade en "konseljpresident". Hans resonnement var, att, då han uti det nya statsskicket införande såg en fara för konungamaktens förminskning, ansåge han också en konseljpresident vara nödvändig just för att öka konungamaktens representerad af Konungen i förening med Statsrådet, och för att bringa densamma i mera jemnvigt med den ökade makt som representationen hade erhållit. Jag, som också händelsevis blef indragen i denna polemik, ytt-

rade då, i afseende på detta ämne, att jag för min del "icke hade något emot införandet af ett konseljpresidentskap, men att jag för öfrigt ansåg denna sak vara af underordnad vikt". Det är just denna ståndpunkt, som jag fortfarande innehar. Det kan icke nekas — och de, som sjelfve haft någon erfarenhet i detta fall, kunna kanske vitsorda detta — att en sammanhållning inom Statsrådet verkligen är behöflig, men jag menar dermed icke så mycket den politiska sammanhållning, som motionären och Utskottet omtalat, att en person skulle framstå såsom det egentliga organet för Statsrådets politiska åsikter och vara den, som i främsta rummet skulle uppbära skyldigheten att besvara interpellationer och utgöra kommunikationslänken med Riksdagen. Jag tror verkligen, att de, som upptagit till besvarande detta motionärens påstående, hafva rätt i sina inkast, att sådana interpellationer lämpligast besvaras af vederbörande departementschef, ehuru det vid en del tillfällen väl kan vara riktigt, att en viss person på hela ministèrens vägnar yttrar sig och afgifver förklaringar. Den sammanhållning inom Statsrådet, som jag afser och anser erforderlig, är den, som bör ega rum i afseende på dess egna arbeten. Det är mycket viktigt att inom Statsrådet finnes någon, som har en slags erkänd rättighet att ordna och leda dessa viktiga arbeten. Af egen erfarenhet vet jag, att departementscheferne ofta äro öfverhopade med arbete, äfvensom att de understundom med yttersta svårighet kunna få tid att föredraga och undagöra de ärenden, som de anse vara högst nödvändiga att bringa till slut; och det är klart att, då flere af dem hafva samma önskan att få fram vissa viktiga mål, så skall der uppstå en viss täflan, ja, någon gång en viss stridighet i åsikter dem emellan, i hvad ordning dessa mål böra förekomma. Vid sådana tillfällen är det af högsta vikt, att någon finnes, som, med honom i sådant afseende tillerkänd rättighet, kan medla och afgöra departementscheferna emellan och hafva en öfverblick öfver arbetets gång, så att detsamma på lämpligaste sätt bedrives. Likaså tror jag, att en sammanhållning understundom är ganska nödvändig inom Statsrådet i dess förhållande till Konungen. Jag vet mycket väl, att många finnas, som hemtat skäl till motstånd mot förvarande förslag, just från den motsatta åsikten, eller från en farhåga, att Statsrådet med förstärkning, eller tillägg af en chef eller statsminister, skulle blifva alltför mäktigt i förhållande till Konungen, och derifrån, att man icke vill hafva något rådsvalde, utan önskar att det gamla svenska systemet, med Konungen i egen person väsendtligen ingripande, skall ega bestånd. Mine Herrar! jag tror icke att denna farhåga är på minsta sätt befogad, eller att det ligger någon slags fara deri, att Statsrådet får en ytterligare sammanhållning genom en sådan organisation som den nu föreslagna. Det finnes tvärtom tillfällen, då nationen har anspråk på att Statsrådet gör ett behörigt motstånd mot de åsikter och de planer, som en regent tilläfventyrs kan hysa, då Statsrådet finner dessa vara för landet vådliga och möjligtvis olycksbringande. Det är af vikt, att denna institution vid sådana fall är utrustad med så mycken kraft och sjelfständighet, att den förmår uppfylla sin maktpåliggande skyldighet, hvilken någon gång kan vara ganska tung och tryckande, fastän den är af negativ beskaffenhet. Ja, Statsrådets, för landet någon gång så viktiga verksamhet, blir ofta icke ens känd för allmänheten, därför att den icke framstår i form af fattade

beslut och deraf beroende åtgärder, utan blott består uti att hafva förhindrat företag, hvilkas följder för landet varit oberäknliga. Jag tror således icke, att man af det skäl jag nu berört bör hysa några farhågor mot den föreslagna institutionen, men å andra sidan kan ju ingalunda bestridas riktigheten af påståendet, att det, äfven med den nuvarande organisationen, har visat sig, att de af mig antydda fordringarne, både i ena och andra hänseendet, blifvit nöjaktigt uppfyllda. Erfarenheten är en mycket viktig faktor, då fråga är att fatta dylika beslut, och erfarenheten talar för sanningen af det påstående, att den nuvarande organisationen har varit för ändamålet tillräcklig, då den nya, som nu är föreslagen, möjligen kan hafva olägenheter, som icke så noga på förhand kunna beräknas, men som kanske komma att i en framtid uppenbara sig, i fall den kommer att införas.

Hufvudsumman af hvad jag nu haft äran anföra är just hvad jag i början af mitt yttrande sade, nemligen att om förslaget icke bifalles, så anser jag att derigenom icke någon särdeles stor olycka skett, utan tror, att det utan väsendtliga olägenheter kan gå hädanefter på samma sätt som tillföre, likasom att å andra sidan, i den föreslagna förändringen icke heller ligger någon fara för en öfvermåttan stor tillökning i makt, hvarken i Statsrådets förhållande till Konungen eller till Riksdagen, men att den föreslagna förändringen i vissa afseenden skulle medföra åtskilliga fördelar, som jag nu antydt, hvarföre jag, vid valet mellan bifall och afslag, kommer att rösta bifall till förslaget, utan att likväl på minsta sätt lägga på sinnet, i fall Kammarens beslut blir det motsatta.

Herr Key: Då jag fullkomligt delar den uppfattning af förevarande fråga, som här uttalats af en representant från Halland och en från Gotland, så vill jag, för att angifva min uppfattning af frågan, till hvad nämnde representanter yttrat tillägga, att, oaktadt jag icke fäster alltför stora förhoppningar vid föreliggande förslag, jag likväl anser detsamma såsom ett steg framåt i god riktning, hvarföre jag äfven, i likhet med den förste af de talare jag nämnde, men i motsats till den andre, kommer att rösta bifall till samma förslag.

Jag skulle icke heller hafva besvärat Herrarne med något anförande, om jag icke blifvit uppkallad af hvad representanten från Wenersborg i ämnet yttrat. Hans tal innehöll åtskilliga historiska misstag och villfarelser, hvilka icke böra få stå i protokollet alldeles oanmärkt eller oomtvistade. Hans anförande, glänsande och retoriskt, rörde sig mycket om de fransyska statsmännen och talarne, och han underkastade förhållandena i Frankrike en genomgående kritik, hvilken man nästan kunde kalla sjelfkritik, ty hela hans tal var hållet i fransysk stil från början till slut, fransyskt till innehåll och fransyskt till utförande.

Han talade jemväl om England och yttrade, att detta lands politiska utveckling gått på ett naturligt sätt utan några skakningar; men huru har denna naturliga utveckling skett? Jo, genom att landet så småningom förändrat sina lagar, när dess lagstiftare funnit tiden vara inne till dylika förändringar. På samma sätt har Sverige tillvägagått, och derföre kunna vi äfven med stolthet säga, att vårt lands politiska utveckling är ett värdigt motstycke till Englands, i fråga om verklig frihet och framåt-

skridande. Derföre tror jag, att, då det förslag vi här afhandla, är ett steg framåt, om ock obetydligt, ett litet strå till den stora stacken, vi icke böra rata detsamma blott för dess litenhet, utan ihågkomma att genom små förändringar omskapas och förbättras slutligen hela samhällsorganismen, utan att man behöfver anlita dessa omstörtningar och våldsamma skakningar, som talaren omnämnt.

Hans skildring af de fransyska förhållandena ber jag likväl nu att få återkomma till; den var oriktig och måste bestridas. Det var — jag ber om ursäkt — verkligen alltför mycket på ytan både tänkt och taladt, när han påstod, att Frankrikes olyckor voro en följd af ministerstyrelse. Dessas orsaker ligga ofantligt djupare än så, och de härröra hufvudsakligen derifrån, att Frankrikes landsbygd är försänkt i katolsk öfvertro och vidskepelse, under det ateism och otro alltmer gripa omkring sig i städerna. Det är konflikten emellan vidskepelse och gudlöshet som, långt mer än någon ministerstyrelse, gjort Frankrike till en lekboll för å ena sidan jesuiter och prester och å andra sidan vanvettiga omstötningsförsök, och derigenom öfver landet dragit dessa olyckor, vi hafva bevitnat.

Talaren framdrog äfven, till bevis för sitt påstående om konseljpresidenters olämplighet, vårt grannland Danmarks exempel och yttrade derunder, att Baron Blixen-Finecke var en folkagitator, som derigenom blef konseljpresident, men att hans minister endast räckte några få dagar. Hvad han i detta afseende yttrade kunde väl i någon mån hafva varit bevisande, om det blott varit sanning, men det var icke sannt. Blixen-Finecke var *icke* konseljpresident utan utrikesminister, och den minister, han tillhörde, hade visserligen ett ganska kort lif, men mindre till följd af några politiska omkastningar utan helt enkelt derför, att den verkliga konseljpresidenten — dog.

Han talade vidare om *Arvid Horn*. Ja, mine Herrar, det är ett stort namn, och kunna vi få många sådana konseljpresidenter, så kunna vi vara nöjda, ty att Sverige under det han satt vid styret var lyckligt, det må vi icke förneka. Talaren glömde dock nämna en annan konseljpresident vi haft, nemligen *Axel Oxenstjerna*; det var en konseljpresident, som Sverige har skäl att minnas, och det exempel *han* lemnar är allt utom afskräckande.

Grefve Sparre nämnde sedermera, att under det Napoleon III regerade i Frankrike, så herrskade der "dödens stiltje", men man hör då jemväl komma ihåg, att efter denna stiltje kom en fruktansvärd storm. Hvad talaren i öfrigt anfört om konseljpresidentskapet, att det, om jag så får uttrycka mig, är retande till demagogi och medför skakningar och olyckor, så kan det äfven alltsammans lika väl och med lika mycket skäl tillämpas om konungarne, såsom t. ex. Carl den XII och Gustaf IV Adolf. Under deras tid hade vi icke någon konseljpresident, men likväl datera sig Sveriges olyckor och maktförminskning från just desse konungars regering, och skälet dertill var att de regerade enväldigt. Efter Carl XII kom frihetstidens slutliga öfverdrifter och efter Gustaf IV Adolf 1809 års revolution.

Den ärade talaren förteg bland uppräknade konseljpresidenter *Palmerston*, hvilken likväl i denna egenskap styrde väl och länge i England, äfvensom

äfvensom en annan konseljpresident, *Cavour*, hvilken storhet väl ingen kan förneka, och hvilken man Italien har att tacka för sin nuvarande enhet.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid längre. Jag har redan från början angifvit min ställning till frågan, nemligen att jag finner den föreslagna reformen icke samhällsomhållande utan praktisk och nyttig, ehuru kanske för det åsyftade ändamålet ej tillräcklig, och att jag äfven kommer att rösta bifall till densamma. Jag tillåter mig nu sluta dermed, att, ehuru jag icke kan dela den ärade representantens från Wenersborg åsikter, jag likväl beder få hembära honom min förbindliga tacksamhet för hans i många afseenden briljanta anförande i och utom ämnet, ty då jag åhörde detsamma, tänkte jag genast: efter ett sådant tal har förslaget *ökad* utsigt att gå igenom.

Herr Sjöberg: Det torde visserligen för mig finnas ännu större skäl än för min ärade granne till venster, att icke bidraga till diskussionens förlängande, enär åtskilligt af hvad jag i ämnet kunde hafva att säga, redan blifvit uttaladt. Jag önskar dock att såsom tillägg till det, som förut i frågan yttrats, få frambålla några omständigheter, hvilka måhända, liksom sjelfva frågan, kunna anses icke ega någon väsentlig betydhet, men hvilka emellertid synas mig förtjena någon uppmärksamhet.

Det förnämsta syftemålet med denna, i många tanke stora, grundlagsförändring skulle väl vara att hos oss förbereda eller — ännu bättre, om möjligt — införa det så kallade parlamentariska statsskicket. I afseende härpå torde det tillåtas mig att upprepa, hvad jag förre riksdagen, då af en ärad medbroder på stockholmsbänken motion i ämnet väcktes, tog mig friheten yttra, att nemligen parlamentarismen bör småningom utveckla sig sjelf ur gifna förhållanden, derigenom att och i mån som representationen vinner ökad förmåga att rätt uppfatta de pligter som följa af utvidgad makt, men deremot icke kan eller bör framtingas genom konstlade medel eller genom förändringar i en eller annan grundlagsparagraf. Så har ock detta system på historisk väg och under rent historiska förutsättningar utvecklat sig i England, hvilket lands exempel oftast åberopas i denna fråga. Der har man intill denna dag icke behöft genom lagstadgande frambålla innehafvaren af ett särskildt embete såsom premierminister, men det har blifvit en gifven följd af statsskickets utveckling, att en viss medlem af hvarje ministär måste vara en sådan ledare af regeringen i sin helhet eller konseljpresident.

Hvad inflytande den ifrågasatta förändringen skall, derest den antages, komma att hafva på konungamakten, är svårt att närmare förutsäga; men det vågar jag åtminstone påstå, att den icke kan vara egnad att stärka Konungens makt, så vida man dermed afser Konungens personliga inflytande på regeringsärendena; och sedt ur denna synpunkt står föreliggande ändringsförslag, enligt min tanke, i strid med Regeringsformens anda och mening. Tänker man åter, vid tal om konungamakten, förstärkande, på någon tillökning af Statsrådets inflytande och myndighet, så dristar jag mig påstå, att man svårligen torde kunna nu ådagalägga, att den föreslagna förändringen skall verka derhän, samt att sådant der-

före icke heller låter sig bevisas på annan väg än erfarenhetens, d. v. s. genom de resultat förändringens vidtagande kan komma att medföra. Emellertid synas meningarne i detta afseende vara högst delade. Några hafva sagt, att i regeringen för närvarande saknas en sammanhållande kraft, och att derföre det vore alldeles nödvändigt att få ett dylikt föreningsmedel, hvarom man för öfrigt liknelsevis nyttjat åtskilliga vackra benämningar, såsom bandet kring knippans särskilda delar m. m. Men har det då i allmänhet visat sig, att en verklig eller alldeles påtaglig brist i detta afseende förefinnes? Jag tror knappast att vår sednaste riksdags-historia berättigar oss säga, att en sådan sammanhållande kraft helt och hållet saknats, fastän ännu icke genom något grundlagsbud en särskild medlem af Statsrådet finnes utpekad såsom det der bandet kring knippan. Mig synes dessutom, att den kraft, man vill skapa, lika litet kan tänkas blifva en upplösande som en sammanhållande. I allt fall äro tankarne härom mycket delede, såsom en talare på gotlandsbänken nyss äfven erinrat.

Jag anhåller att, till undvikande af missförstånd, här få inskjuta den anmärkning, att jag alldeles icke syftar på Herr Carléns vid förra riksdagen i ämnet väckta motion. Med denna hafva vi i sjelfva verket nu alldeles intet att skaffa, då det endast är Herr von Ehrenheims i Första Kammaren motion, som utgör egentliga basen för det föreliggande betänkandet. Såsom motiv till sitt förslag har denne motionär blott i temligen obestämda ordalag antydt, att det kunde vara godt att få en sådan der sammanhållande kraft. Hvad han i afseende derå anför, torde icke nu behöfva upprepas; att detta, för att vara af en sådan man anfördt till stöd för ett förslag till ändring af grundlag, synes mig vara skäligen otillräckligt, tillåter jag mig anmärka. Men vid remissen af denna motion i Första Kammaren fick man rörande förslagens verkliga betydelse en den mest egna kommentar af en person, hvilken med allt skäl räknas såsom en bland de mest framstående här i landet och hvilken vi antagligen till stor del hafva att tacka derför, att vi äro församlade på detta rum. Det var nemligen kronans förre justitieminister, som efter att hafva yttrat några förbindliga ord till motionären om den berömliga varsamhet, hvarmed förändringen blifvit föreslagen, antydde att denna förändring kunde efter omständigheterna betyda något eller alldeles intet; — att, med andra ord, det kunde falla sig så, att Konungen till statsminister valde ena gången en betydande person och andra gången en den mest obetydliga. Jag vet icke rätt, om detta kan anses öfverensstämma med deras uppfattning af frågan, hvilka tala om det trängande behovet af en sammanhållande kraft eller ett band kring knippan. På det jag icke må anses hafva oriktigt antydt hufvudsakliga innehållet af nyssberörda yttrande, vill jag ur Första Kammarens protokoll i ämnet uppläsa en del af det-samma. Den ärade talarens ord torde, med afseende å hans ställning förtjena Kammarens synnerliga uppmärksamhet. Han yttrade:

”I samma mån som gemensam ansvarighet för regeringens förande utkräfvcs af Statsrådet, uppstår också nödvändigheten att inom detsamma uppnå en så fullständig enighet som möjligt, och detta framkallar i sin ordning behovet af en konseljpresident, som äfven utom Statsrådet kan, då så är af nöden, representera det såsom en enhet. Man har derföre

också här vedan börjat att i viss mån taga Justitie-statsministern för hufvudet i detta afseende, och om den konstitutionela utvecklingen fortgår vidare i samma riktning, så skall man tvefvelsutan komma att göra det allt mer och mer fullständigt. Men om således grundlagen äfven med sin nuvarande ordalydelse icke hindrar sjelfva saken, synes det vara angeläget att undanröjda de hinder, som i grundlagen förefinnas emot att saken må kunna på ett fritt och naturligt sätt utveckla sig så, att den bäst motsvarar sitt ändamål, äfven om man i i öfrigt icke vill mera än hittills påskynda dess fullständiga sättande i verket. Och härutinnan synes mig motionären just hafva gått till väga med all önskvärd varsamhet, då han väl föreslår, att en principalställning skall framför Statsrådets andra ledamöter tillkomma en af dem under namn af Statsminister, men i öfrigt icke tilldelar honom bestämda funktioner. På detta sätt sker icke heller något slags intrång på konungamakten, enär det öfverlemnas åt Konungen att bestämma Statsministerns funktioner och att af hela institutionen göra så mycket eller så litet bruk, som han för tiden finner lämpligt. Vill Konungen icke gifva den någon politisk betydelse, så kan han låta statsministersvärdigheten, såsom hittills, följa något visst departement eller tillfalla den äldste inom rådet, eller till och med dertill utnämna den politiskt obetydligaste."

Jag vet icke, om denna förklaring är tillfredsställande för deras åsigt, hvilka med förkärlek omfatta den föreslagna förändringen, men den torde vara betydelsefull nog och kanske mera än något, som här i dag yttrats, värd att uppmärksammas.

Hvad man i sammanhang med detta nu förevarande förslag har talat om, beträffande vigten för Kamrarne att veta, till hvem de i vissa frågor skola vända sig, förstår jag icke. Det kan väl icke komma i fråga, att hvardera Kammaren, såsom en totalitet betraktad, skulle sätta sig i beröring med den ifrågasatta statsministern, eller att en enskild Kammarens ledamot skulle i en fråga, som göres till föremål för offentlig behandling, vända sig till regeringen på annat sätt än genom begagnande af interpellationsrätten. Denna väg är ju redan en och annan gång beträdd, och dervid har man ju städse väl vetat, hvarthän man hade att vända sig. Vore åter meningen att få en konseljpresident, för att han ensam skulle stå till svars vid alla möjliga interpellationer; då måste jag på det högsta beklaga den, som komme i en sådan ställning. Derhän torde väl icke förslaget syfta, och en sådan sed finnes icke heller i något annat land. Öfverallt är det fackministrarnes sak att besvara interpellationer, med undantag af uti vissa enstaka fall, då premierministern på grund af en frågas mera omfattande syfte kan finna sig föranlåten att afgifva svaret derå. För Kamrarne kan således, så vidt jag förstår, icke ur den nu angifna syapunkten förefinnas något särskildt behof att ega tillgång till en så kallad konseljpresident. Men åstundar man oeftergiftligen att få en statsrådsledamot ställd framom eller i spetsen för de andra statsrådena, så bör åtminstone hans ställning anvisas tydligt och bestämdt, men icke på det af Konstitutions-Utskottet förordade oklara sätt, till följd hvaraf premierministers- eller statsministers-embetet skulle kunna göras till hvad som helst och, såsom vi förnummit, lika lätt komma att innehafvas af en betydande person som af en komplett nolla. Vida lämpligare än den nu

föreslagna förändringen vore det, i min tanke, om man, i stället för att degradera Justitie-statsministern och Statsministern för utrikes ärendena, upphöjde alla departementscheferna till rang af statsministrar och föreskrefve, att inom konseljen en skulle vara president. Då vore institutiöns mening klar och alldeles icke egnad att föranleda dessa besynnerliga tydningar, om hvilka redan blifvit taladt.

I denna fråga skulle med skäl kunna göras en annan anmärkning, hvars befogenhet visats genom ett redan för några år sedan väckt förslag. Då man ansett den nu föreslagna ändringen af 6 § Regeringsformen vara nödig, hade det, efter min uppfattning, varit särdeles lämpligt att på samma gång föreslå borttagandet af den i detta grundlagsrum förekommande uppräknigen af regeringsdepartementen och den derigenom angifna hufvudsakliga fördelning af ärendena på hvarje särskildt departement. Att en sådan bestämning är till hinder för åtskilliga förändringar, som af omständigheterna tid efter annan kunna påkallas, såsom t. ex. sammansläende af Landtförsvars- och Sjöförsvars-departementen, är tillförene eller af 1868 års Konstitutions-Utskott erkändt och framhållet. Ut i andra länders grundlagar med undantag, om jag minnes rätt, af Würtenbergs, förekommer icke heller något dylikt bestämmande af departementens antal och fördelning af göromålen dem emellan; och det synes mig, då meningen är att göra grundlagsändring, vara allt skäl att tänka på ändring af väsendtlig beskaffenhet, framför sådan hvars värde förefaller temligen tvifvelaktigt.

En annan fråga, som visserligen i och för sig kan sägas vara af underordnad betydelse, anser jag mig dock böra framhålla, emedan den åtminstone tillförene ansetts innebära en bestämd tanke, hvilken man i grundlagen velat uttala. Jag menar frågan om statsrådsledamots rang. Såsom bekant är, innehöll 1809 års Regeringsform det stadgande, att statsråd skulle ega generals rang. Då vid 1840 års riksdag denna bestämning borttogs, inföt i stället den föreskrift, att statsministrarne skulle innehafva rikets högsta värdighet och statsråden den närmaste derintill. Det synes ganska tydligt, så väl af Konstitutions-Utskottets utlåtande som af ständens öfverläggningar i ämnet, att meningen icke var att framhålla en simpel eller barnslig etikettsfråga genom detta stadgande, utan att dermed uttrycka den politiska tanke, att ministrarne gent emot Konungen och gent emot nationalrepresentationen intoge en ställning, hvilken grundlagen ville förvara och försvara. Betraktad från denna ståndpunkt har, enligt min uppfattning, frågan icke förlorat sin betydelse, utan kan auses beröra omständigheter, som äro af vikt och som åtminstone för närvarande icke böra af representationen förbises. Men anser man denna fråga vara obetydlig, så kan jag åtminstone icke finna, med hvad skäl man vill borttaga den föreskrift, att två bland statsråden uan departement böra hafva förvaltat civil beställning. Ty så länge de administrativa besvärsmålen, hvilkas antal ännu är lika stort som tillförene och med hvarje år växer, skola behandlas af regeringen såsom domstol, lärer det väl vara af vikt att i Statsrådet finnas åtminstone några personer med sakkunskap. Den nämnda föreskriften är det enda grundlagsbud, som stadgar kompetensvilkor för beklädande af statsrådsembete. Icke ens hvad till exempel Justitie-statsministern angår, finnes någon sådan

föreskrift. Derföre, om man vill i Statsrådet finna egenskaper, som äro i någon mån betryggande för de löpande ärendenas gång, må man väl se sig för, innan man borttager nämnda kompetensvilkor och derigenom bidrager att göra Statsrådet till ett fullkomligt öppet fält för alla i politiken försökslystna subjekter, som kunna ombytas vid hvarje vindkast.

Jag har kanske för länge upptagit Kammarens tid. Till slut vill jag endast upprepa en anmärkning, som redan blifvit af flere föregående talare framställd och som dessutom många gånger i tal och skrift blifvit uttalad, den nemligen, att grundlagsändringar böra företagas endast då de finnas vara verkligen nödiga och nyttiga. Flere talare hafva framhållit, att, om ock den föreslagna förändringen icke vore af synnerligt värde, uti densammas antagande åtminstone icke låge någon fara. Särskildt betonade Herr Carl Ifvarsson, att dermed visserligen icke mycket skulle vinnas, men att han icke heller kunde finna, att derigenom några olägenheter skulle uppstå. Af den sistnämnde ärade talaren hade jag aldraminst väntat, att sådant skulle anföras såsom skäl till en grundlagsändring, och jag vill föreställa mig, att vi äro en alltför allvarlig församling för att besluta dylika ändringar blott på måfå, utan afseende på verkligt behof och utan en klar uppfattning af hvad med förändringen åsyftas eller genom densamma skall vinnas. Jag för min del vill vara fast öfvertygad om en grundlagsändrings nödvändighet, innan jag bidrager dertill med min röst. Då jag med afseende på det föreliggande förslaget icke har en sådan öfvertygelse, kommer jag att rösta deremot, och jag anser mig deri inlägga en viss förtjenst, emedan jag tror det vara af vigt att förhindra införande af ett grundlagsstadgande af den obestämda beskaffenhet, att det enligt någras mening betyder mycket, men enligt andras, nära nog alldeles intet.

Herr Lyttkens: Det är svårt att i denna fråga nödgas uppträda, sedan så många stora talare redan yttrat sig i ämnet. Jag hade väntat att någon annan ledamot af Konstitutions-Utskottet med större förmåga, än jag, skulle hafva åtagit sig att vederlägga hvarjehanda invändningar, som blifvit gjorda mot det föreliggande förslaget. Då emellertid så icke skett, ber jag få yttra endast några få ord. Den värde representanten från Wenersborg har sökt uppskrämma oss med en liflig skildring af alla de olyckor, omstörtningar och revolutioner, som enligt hans förmenande skulle blifva de förfärliga följderna af detta förslags antagande. För min del kan jag dock ej sätta tro till något sådant, utan anser jag tvärtom, i likhet med friherre Gripenstedt, att denna fråga lämpligast kan och bör reduceras till ganska små dimensioner, och att icke gerna någon våda kan uppstå, derest det hvilande förslaget nu definitivt antages. Saken inskränker sig helt enkelt derhän, att Konungen hädanefter, såvida nemligen förslaget bifalles, komme att utnämna endast en Statsminister, då vi deremot för närvarande hafva tvänne sådana, och grundlagen bestämmer hvilka Departementchefer skola vara Statsministrar. Jag kunde alltså blott behöfva instämma med Friherre Gripenstedt, men har egentligen begärt ordet endast för att tillbakavisa den beskyllning man velat påbörda förra årets Konstitutions-Utskott, att detsamma genom detta förslag skulle hafva sökt åvägabringa något slags inskränkning af konungamakten. Att

någon sådan åsigt icke finnes hos motionären, ej heller inom Utskottet gjort sig gällande, torde knappast behöfva påvisas. Snarare skulle man kunna säga, att genom den ifrågasatta grundlagsförändringen Konungens makt gent emot Statsråden och representationen blefve större än förut, I det att Konungen egde frihet att till Statsminister välja den person han har mest förtroende för, oafsedt hvilket departement den för öfrigt kan passa för, likasom Hans Maj:t har, i fall förslaget antages, äfven mer valfrihet vid de konsultativa Statsrådets tillsättande. Deremot skulle man kanske kunna påstå, att denna förändring skall föra oss ett steg närmare till förverkligande af det parlamentariska styrelsesättet; och om så vore fallet torde väl deruti ej ligga något ondt, när hela vår politiska utveckling tenderar till detta mål. Hvad för öfrigt sjelfva saken beträffar, så torde det vara föga värdt att spilla många ord i denna fråga, då, efter hvad jag med vissnet tror mig veta, förslaget nyss fallit i Första Kammaren och således någon förändring i detta afseende för närvarande icke kan komma till stånd.

Herr Uhr: Då nu om en stund våra valsedlar skola der bortas slutna rulla ned i urnan vid talmansbordet, och det för närvarande nästan ser ut, som om diskussionen skulle arta sig till en öppen votering, såsom jag önskade, så har jag begärt ordet för att på förhand tala om, huru jag tänker votera. Jag får då säga, att jag för min del kommer att rösta för bifall till det föreliggande förslaget. Af en talare har det blifvit sagdt, att denna fråga vore för tidigt väckt samt att den nog kan hafva utsigt för sig att framdeles gå igenom, men att icke ännu den rätta tidpunkten vore inne för reformens genomförande. Ja, med alldeles samma svar har man äfven många gånger förut mött mig, då jag vid åtskilliga tillfällen föreslagit vissa andra förändringar i grundlagen. "Ditt förslag," har man sagt mig, "kommer nog att gå igenom med tiden, men lugna dig än så länge, min gubbe lille." Man har vidare anmärkt, att Konstitutions-Utskottet vid framläggandet af detta förslag i fjor enhälligt omfattat nyttan och ändamålsenligheten af den ifrågasatta grundlagsförändringen, men att meningarne numera vore temligen delade i denna sak. Jag för min del får dock säga, att jag i detta fall ej ändrat åsigt. En annan talare har åter förmenat, att man icke för mycket bör skjuta på och påskynda hvarjehanda grundlagsändringar. Det må nu så vara, men jag kan ej heller inse, hvarför man alltför mycket skall sparka emot i den vägen; utan tror jag fastmer att hvarje sak bör hafva sin jemna gång, och att sålunda ändringar böra vidtagas, der sådana befinnas nödiga. Nu har visserligen Herr Sjöberg uttalat såsom sin tanke, att denna förändring hvarken vore nödig eller nyttig. Härom torde dock meningarne vara temligen olika, och för min del hyser jag en alldeles motsatt åsigt i detta afseende. Hvad slutligen vidkommer frågan om ärendenas beredning och fördelning inom de olika Departementena, så föreligger för närvarande icke något förslag om ändring i detta hänseende, och som jag anser det vara af högsta behof påkalladt att föreskriften om ärendenas fördelning utgår ur grundlagen, och att just denna grundlagsändring är ett medel dertill, så är det ett ytterligare skäl för mig att bifalla.

Herr Abraham Rundbäck: Jag har blifvit uppkallad af min ärade granne på kalmarbänken, emedan jag känner samma behof att bestrida riktigheten af hans historiska påståenden, som han förklarade sig känna med afseende å den ärade wenersborgs-representantens skildringar ur nyare historien. Att den sednare väl fritt handskats med parlamentarismens historia i Frankrike vill jag ingalunda bestrida, men det berättigar alldeles icke hans opponent att på ett vida djerfvare sätt rent af "dikta" historien. Ty hvad annat än en dikt är väl det påståendet, som talaren tillåtit sig, nemligen att vi hafva att härleda Sveriges olyckor under Carl XII:s och Gustaf IV Adolfs tid från den omständigheten, att de icke egde konseljpresidenter. Skulle man icke då med samma skäl kunna draga den slutsatsen, att Gustaf den 1stes, Gustaf II Adolfs, Carl X Gustafs och Carl XI:s regeringar varit så utmärkta och välgörande, just derföre, att vi under desse Konungar icke hade någon konseljpresident? Och skulle man icke tvärtom kunna påstå, att vi under Fredrik I:s och Adolf Fredriks tid befunno oss i en så ömklig belägenhet, just derföre att vi under dessa tider egde premierministrar? Jag tror ej, att vi på detta sätt få behandla historien. Vi böra draga lärdomar af dess vittnesbörd, men vi få ej lättsinnigt förvränga henne. Hvad särskildt Axel Oxenstjerna beträffar, så ber jag få påminna den ärade talaren derom, att denne utmärkte statsman endast var ordförande i förmyndareregeringen under Drottning Christinas minderårighet. och icke någon modern konseljpresident.

Såväl den nyssnämnde talaren från Kalmar län som ock flere andra hafva sökt göra den åsigt gällande, att den ifrågasatta grundlagsändringen skulle vara af ingen eller åtminstone af ganska obetydlig vikt. För min del tror jag dock, att densamma i sina konsekvenser är af ganska stor betydelse, emedan den i min tanke utgör ett högst betydligt steg till det parlamentariska styrelsesättets införande i vårt land. En af dessa konsekvenser skulle ovilkorligen blifva den, att konungamaktens myndighet och anseende komme att inskränkas och förminkas samt att konungens person komme att skjutas i skuggan af en sådan der konseljpresident. Ty om denne skall vara regeringens ansvarige chef och högste representant för landet, så måste deraf nödvändigt följa, att han äfven skall ega rättighet att sjelf utse sina kolleger inom regeringen, hvarest sålunda äfven hans ande och åsigt kommer att blifva de bestämmande. På detta sätt blefve han en vice konung och den verkliga konungen blefve blott skuggkonung eller, om jag så får säga, endast "hålet i kakan." En talare på stockholmsbänken, hvilken i dag förordat den föreslagna förändringen, har sökt framhålla att förslaget borde antagas, just derföre att det innebure en säker garanti mot Konungens personliga regering. Härvid får jag anmärka, att man genom förslagets antagande väl kan förhindra Konungen att sjelf verksamt ingripa i regeringen, men, om så blefve händelsen, finge man dock blott en annan person i Konungens ställe som utöfvade Konungens makt, ehuru han icke i grundlagen omnämndes såsom Konung. Detta blefve hela skilnaden. Ett sådant föreställningssätt angående Konungens ställning inom regeringen är emellertid icke svenskt. Svenska folket vill tvärtom, att Konungen skall vara den styrande, och detta har äfven fått sitt uttryck i regeringsformens 4 §. hvarest det he-

ter: "Konungen eger att allena styra riket på det sätt denna regeringsform föreskrifver."

Samme talare på stockholmsbänken yttrade äfven, att han ej ville hänvisa till de tider, då den personliga konungamakten var så stor, att rådsherrarnes mening betydde föga eller intet. För min del åter vill jag icke hänvisa till andra tider, då konseljpresidenten och rådet betydde allt, och Konungen deremot var blott en namnstämpel i ett fodral. En annan följd af detta parlamentariska system skall ovilkorligen blifva den, att man finge en helt annan form för ministeransvarigheten, hvilken skulle blifva mindre lämplig än den vi ega.

Hvarje Departementschef är nu omedelbart ansvarig för ärendenas behandling inom sitt departement, och blott medelbart för hela regeringens hållning. Derföre kan ett Statsråd under nuvarande förhållanden, såvidt han blir misshaglig för Konungen eller representationen, lätt entledigas och ersättas af en annan, utan att detta behöfver medföra någon större rubbning i eller en komplett förändring af konseljen. Skall man deremot, såsom nu är föreslaget, hafva en premierminister, som sjelf väljer sina kolleger, så måste deraf följa, att hela ministären skall anse sig homogen och solidarisk; hvarföre följaktligen ingen af dess ledamöter afgår och aldra minst konseljpresidenten, utan att hela kabinettet följer med; ty detta fordrar den parlamentariska takten och coutumen. Men härmed komma vi in i dessa täta kabinettskriser och ministerombyten, som äro så vanliga i flera europeiska stater, såsom Spanien, Holland, Österrike, Italien m. fl. länder, för att icke nämna Grekland, hvarest inom några få år omkring 20 ministärförändringar egt rum. Jag hemställer, huruvida det kan anses vara så lyckligt för oss, derest följderna af den föreslagna förändringen blefve sådana. Dessutom skulle på detta sätt regeringen mera få en partifärg; ty den blifvande konseljpresidenten och hans kabinett, som naturligtvis komme att hemtas från det inom representationen för tillfället mäktigaste partiets leder, komme icke att stå ofvanför partierna, utan blefve sjelf en representant och exponent för blott ett parti. Förändringen skulle med detsamma komma att leda till partisöndringar, i det att inom sjelfva representationen ärelystna män, som endast på axlarne af något parti kunde klifva upp till makten, skulle underblåsa partiandan och smickra partilidelserna. Ytterligare tror jag, att det parlamentariska styrelsesättet skulle komma att medföra ett måhända allt för stort inflytande på regeringen från Riksdagens sida. Ty då denna blott genom ett misstroendevotum blefve i tillfälle att vråka omkull hvarje minister, så blefve det egentligen Riksdagen och icke Kongl. Maj:t, som tillsatte landets regering. Men en sådan tillökning i sin makt behöfver icke den svenska representationen, emedan den för närvarande kan utöfva tillräckligt kraftigt inflytande på regeringen.

På grund af dessa skäl yrkar jag alltså afslag å det föredragna förslaget till grundlagsändring.

Herr Treffenberg: Jag hade icke ämnat uppträda i denna fråga, men då under diskussionens lopp blifvit uttalad en villomening, som visserligen icke inverkar på den förevarande frågan, men hvilken likväl är mycket allmänt utbredd och berör ett högst viktigt intresse; så har jag

ansett mig icke böra låta detta tillfälle att korrigera denna villomening gå obegagnadt förbi. Den är visserligen uttalad af en, såsom han själf påstod "klen jurist"; men *principis obsta* heter det, eller: "mota Olle i grind"; och detta är så mycket angelägnare, som Olle redan är inom grinden, enär den villomening på hvilken jag syftar, såsom jag nämnde, redan är ganska allmänt utbredd och äfven finnes upptagen i en handbok i vår statsrätt, hvilken man förmodligen framdeles ämnar smugga in i våra folkskolor, då der kommer att meddelas en mera fullständig allmän medborgerlig bildning, såsom underlag för den då fullt utbildade parlamentarismen. Herr Carlén påstod nemligen, att det åligger föredragande departementschef att vägra kontrasignation för den händelse Konungen skulle vilja fatta "lagstridiga" beslut. Nej, mine Herrar, det förhåller sig ej så. Grundlagen förlänar oss icke ett dylikt skydd, ty 38 § Regeringsformen ålägger föredraganden att vägra kontrasignation endast i det fall, att föredraganden finner något Konungens beslut vara stridande emot *Regeringsformen*. Jag lägger vikt härpå, enär redan under 1868 års riksdag Kammarens uppmärksamhet fästats på detta förhållande, som man nu tyckes hafva glömt. Skulle deremot Konungen vara sinnad att fatta något beslut, som vore uppenbart stridande mot öfriga grundlagar eller mot allmän lag, så äro vi i själfva verket underkastade det äfventyret, att ett sådant lagstridigt beslut går i verkställighet, utan att vi ens kunna med hopp om framgång anställa räfst med Konungens rådgifvare, så vida dessa till statsrådsprotokollet nedlagt sin reservation mot det fattade beslutet.

Medan jag har ordet, ber jag få nämna, att, enär enligt 38 § Riksdagsordningen det tillkommer Konstitutions-Utskottet att hos Riksdagen föreslå endast sådana ändringar uti grundlagen, hvilka Utskottet anser högst nödiga eller nyttiga, jag tror mig rösta i öfverensstämmelse med andan af nyss återopade grundlagsparagraf, då jag kommer att votera för afslag å den föredragna punkten.

Herr Carlén: Endast några få ord i anledning af den siste talarrens yttrande. Jag skulle nästan tro, att äfven för en mindre klen jurist än jag är det vore nödigt att, innan man gifver sig in på att tolka vare sig en grundlag eller annan lag, läsa igenom mera än en paragraf af en lag som innehåller öfver hundra sådana. Hade den siste ärade talaren behagat fästa sin uppmärksamhet vid 16 § Regeringsformen, så skulle han tvifvelsutan af denna, sammanställd med andra grundlagsparagrafer, hafva funnit, att Konungen, såvida Statsrådet fullgör sin skyldighet, är förhindrad att vidtaga någon åtgärd eller fatta något beslut, som strider emot civillagens och äfven kriminallagens föreskrifter. I nyssnämnda paragraf heter det nemligen: "Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen förderfva eller förderfva låta, till lif, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast, utan ransakning och dom, i den ordning, Sveriges lag och laga stadgar föreskrifva". Är nu detta i Regeringsformen föreskrifvet såsom förbud för Konungen, så bryter han mot denna regeringsform, om han vidtager en sådan åtgärd som strider emot allmän lag, och i sådan händelse åligger det vederbörande Statsråd att vägra kontrasignation.

Herr Treffenberg: Vi hafva redan haft nog med föreläsningar i dag inom denna Kammare och jag ämnar därför icke servera en ny sådan i svensk statsrätt. För öfrigt torde icke denna Kammare vara behörigt forum att afgöra tvistefrågan emellan mig och Herr Carlén och jag hoppas snart kunna framkalla kompetenta skiljedomare oss emellan.

Öfverläggningen var slutad. Sedan i öfverensstämmelse med derunder gjorda yrkanden propositioner blifvit af Herr Talmannen framställda dels på bifall till det i förevarande punkt anmälda förslaget och dels på afslag å detsamma, förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes; i anledning hvaraf följande omröstningsproposition blef uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som antager det i tredje punkten af Konstitutions-Utskottets memorial N:o 1 framställda förslag till ändring i Regeringsformen angående Statsrådets organisation och i samband dermed i Riksdags-ordningen och Tryckfrihets-förordningen,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är ifrågarande förslag af Kammaren förkastadt.

Omröstningen utföll med 118 ja mot 61 nej, hvadan Kammaren beslutit i enlighet med ja-propositionen.

Punkten 4.

Det i denna punkt anmälda grundlagsändringsförslag blef af Kammaren antaget.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 2, angående en till nämnda Utskott remitterad motion om förändrad organisation af Justitie-revisions-expeditionen.

I anledning af Utskottets beslut att återlemnä ifrågavarande motion yttrade:

Herr Carl Ifvarsson: Ehuru ingen reservation mot Stats-Utskottets förevarande utlåtande afgifvits, så rädde likväl åtminstone bland Utskottets ledamöter af Andra Kammaren allmänt den åsigt, att Stats-Utskottet borde behålla motionen, ehuru man väl ansåg, att den möjligen kunde äfven af tillfälligt Utskott behandlas. Samma mening gjorde sig gällande inom Talmanskonferensen. Förhållandet är nemligen det, att en likartad fråga sistlidne år behandlades af tillfälligt Utskott, samt att densamma skiljde sig från den nu väckta motionen endast deri, att den

icke stod i så nära samband som den förevarande med statsregleringen i hvad den afsåg utgifterna under andra hufvudtiteln. Då således begge motionerna i afseende å innehållet äro lika och endast skilja sig i formen, så synes mig att, om tvekan vid förra riksdagen egde rum om hvarthän motionen skulle remitteras, denna tvekan borde vara i det närmaste häfd genom den uppställning motionen nu fått, samt att man med lugn kunde öfverlemnna den till Stats-Utskottets behandling, hvilket jag också tror vara mera öfverensstämmande med grundlagen. än om den remitteras till tillfälligt Utskott.

Herr Grefve Sparre: Jag instämmer till alla delar med den siste talaren. Min motion afser nedsättning i anslaget till Justitie-revisions-expeditionen, ehuru jag af grannlagenhetsskäl icke framlagt något detaljeradt förslag i detta hänseende, hvilket onekligen bör framläggas af regeringen. Ett par platser i nyssnämnda expedition äro för närvarande obesatta, möjligen till någon del en följd af mina vid föregående riksdagar väckta motioner i samma syfte som den hvarom nu är fråga, hvilket allt borde utgöra skäl för Stats-Utskottet att vid pröfning af anslaget till andra hufvudtiteln något nedsätta detta anslag, som jag också verkligen afser.

Det torde nemligen icke längre vara tvifvel underkastadt, att en förändring i Justitie-revisions-expeditionen bör ega rum; och jag har också i min motion antydtt, att derigenom skulle kunna åstadkommas ganska väsendtliga indragningar äfvensom att i nämnde expedition, likasom förhållandet är i ett par af regeringsdepartementen, vissa belopp borde anslås för att såsom arvoden tilldelas erforderliga tjänstebiträden.

Då jag tillika hemställt att Stats-Utskottet "vid pröfningen af andra hufvudtiteln" måtte behandla denna fråga samt föreslå en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande huruvida icke Justitie-revisions-expeditionen kunde omorganiseras i angifvet syfte, så tror jag detta tillräckligt visa min önskan, att Stats-Utskottet vid behandlingen af andra hufvudtiteln ville tillse, huruvida icke redan nu en inskränkning skulle kunna åstadkommas genom att ställa ännu flera tjänster i meranämnde expedition på vakans, hvilket i allt fall torde ske om en underdånig hemställan om reorganisation framställes.

Den omständigheten, att jag hemställt om en underdånig anhållan till Kongl. Maj:t, bör väl heller icke utgöra något hinder för Stats-Utskottet att behandla frågan. Jag har här en af Herr Adlersparre vid denna riksdag i Andra Kammaren väckt motion, som också blifvit remitterad till och emottagen af Stats-Utskottet. Deri hemställes "att Riksdagen, med uttalande af den åsigt, att en förbättring af beväringsmanskapets ekonomiska villkor är af behofvet påkallad, måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga denna fråga i nådigt öfvervägande" etc. Denna motion innehåller således, likasom min, en begäran till Kongl. Maj:t att "taga saken i öfvervägande"; utan yrkande att den borde behandlas vid pröfningen af en anslagsfråga; och då *min* derom framställda begäran måste anses innefatta yrkande om, eller föranleda till nedsättning i ett hittills varande auslag, så är det alldeles klart för

mig att motionen måste af Stats-Utskottet behandlas, hvarom jag och vördsamt anhåller.

Härmed var öfverläggningen slutad. Då derunder icke blifvit framställt något annat yrkande, än det om motionens återlemnande till Utskottet, gaf Herr Talmannen å detta yrkande proposition, hvilken med ja besvarades; och hade alltså Kammaren, som vidhöll sin åsigt om den ifrågavarande motionens beskaffenhet att höra under Stats-Utskottets handläggning, beslutit till nämnda Utskott återförvisa berörda motion.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Banko-Utskottets memorial N:o 2, med hemställan om utseende af revisorer till granskning af förvaltningen utaf Riksbankens diskontkontor under år 1872.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af verkställd granskning af Riksdagens Justitie-ombudsmans embetsförvaltning.

§ 8.

Vid föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 3, i anledning af Första Kammarens remiss af motion om ändring i gällande folkskolestadga. yttrades af

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Herr talman! Mine herrar! Ehuru jag vill förmoda, att denna Kammares beslut icke kan blifva något annat än att lägga det föredragna utlåtandet till handlingarne, då motionen icke är väckt inom Andra Kammaren, tillåter jag mig ändock anhålla, det Kammaren ville fästa särskild uppmärksamhet vid den af ordföranden i Lag-Utskottet afgifna reservation, som synes mig förtjena allt afseende, i synnerhet som remissen till Lag-Utskottet af ifrågavarande motion hufvudsakligen var föranledd af den omständigheten, att motionären i sammanhang med sitt förslag vidrört en fråga, som utan tvifvel synes kunna medföra inskränkning uti den kommunala beskattningsrätten. Enligt praxis behandlas numera alla motioner i dylika ämnen af Lag-Utskottet och jag förmodar derföre, att äfven denna motion rätteligen borde af Lag-Utskottet behållas. Detta var också den åsigt, som gjorde sig gällande, då ärendet uti Talmanskonferensen anmäldes af Herr Talmannen i Första Kammaren. Jag vågar derföre för min del hemställa, huruvida det icke må anses lämpligt, att det föredragna betänkandet lägges till handlingarne, och att Kammaren dervid — liksom vid föregående tillfällen — förklarar, att Kammaren för sin del anser motionen tillhöra Lag-Utskottets behandling.

Herr Philipson: Då jag såsom ledamot af Lag-Utskottet deltagit i det beslut, hvartill Utskottet i denna fråga kommit, ber jag att något

närmare än hvad som skett i det nu föredragna utlåtandet få angifva skälen, hvarföre Utskottet återlemnade motionen. Det är visserligen sant, att denna af Herr Sundell i Första Kammaren väckt motion afser förändringar beträffande afgifter, som äro föreskrifna i åberopade § af 1842 års Kongl. folkskolestadga. Denna afgift är för närvarande bestämd att årligen utgå med "minst två högst sex skillingar banko af hvarje skattskyldig person i församlingen" och öfriga bidrag skola fyllas efter de grunder, som finnas i åberopade § angifna. Men då nu motionen afser höjande af nämnda afgift till minst 25 och högst 50 öre af hvarje skattskyldig person, kan man väl icke säga, att detta förslag åsyftar en inskränkning i kommunernas sjelfbeskattningsrätt. Denna kommunernas sjelfbeskattningsrätt bestämmes uti kommunallagarne. Dessa lagar skola enligt 57 § Regeringsformen stiftas af Konung och Riksdag gemensamt, och i följd deraf har inom Riksdagen den åsigt gjort sig gällande, att motioner, som väckas rörande förändring i dessa lagar, skola till Lag-Utskottet remitteras. Men den omständigheten, att man vill hafva förändring i en författning, som, i följd af den Kongl. Maj:t i grundlagen tillerkända ekonomiska lagstiftningsrätten, tillkommer Kongl. Maj:t ensam att utfärda utan Riksdagens hörande — den omständigheten måtte väl icke innebära skäl för att ett sådant förslag skall af Lag-Utskottet behandlas.

Enligt 89 § Regeringsformen tillhöra frågor af ekonomisk natur Lag-Utskottets behandling endast då Kongl. Maj:t tagit initiativet beträffande desamma, hvaremot enligt 87 § samma grundlag öfver frågor om civil-, kriminal- eller kyrkolag Lag-Utskottet alltid skall höras. Lag-Utskottet har i sitt af denna Kammare godkända utlåtande N:o 1 till Kammarken återlemnade en motion rörande ändring i gällande fattigvårdslag. Visserligen afsåg icke detta förslag någon ändring beträffande de afgifter, som skola till fattigvården utgå, men det åsyftade ändring af en författning, som Kongl. Maj:t eger ensam att utfärda, och enär så äfven är förhållande med nu ifrågakarande motion, så bör väl jemväl den af tillfälligt utskott behandlas. Att en sådan åsigt förut gjort sig gällande inom denna Kammare visar sig af dess tillfälliga utskotts utlåtanden N:o 18 vid 1871 och N:o 12 vid 1872 års riksdagar. Vid begge dessa riksdagar väcktes nemligen förslag om ändring just af samma § 4 mom. 5 i 1842 års folkskolestadga, hvarom nu är fråga. Äfven då åsyftades en förändring i beskattningsgrunden, nemligen att stadga skyldighet för innehafvare af sådan statens egendom å landet, för hvilken bevilning efter 2:dra Art. ej erlägges, att utgifva fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning i förhållande till egendomens taxeringsvärde. Man finner häraf lätt, att saken då gällde en beskattningsfråga, liksom nu ifrågakarande motion, om man så vill, äfven rör en beskattningsfråga. Men här är det icke fråga om en beskattningsfråga, som kommunen inom sig skall utgöra, eller om någon förändring i den genom grundlagen kommunen tillerkända beslutanderätten i dylika frågor, utan saken rör endast bestämmandet af en allmän afgift, gällande lika för rikets samtliga kommuner.

Då emellertid, såsom sagdt, samma fråga förut behandlats af tillfälligt utskott och derigenom icke heller någon inskränkning sker i Riksdagens rätt att yttra sig rörande frågor sådana som denna, så måste jag för min del godkänna Lag-Utskottets uppfattning i ämnet.

Beträffande åter den frågan, huruvida denna Kammare kan uttala ett bestämt godkännande af Lag-Utskottets utlåtande, då motionen blifvit remitterad från Första Kammaren, så finner jag för min del, att grundlagen, i den instruktion som deri lemnats Konstitutions-Utskottet, gifver tillräcklig hänvisning härutinnan, nemligen, att båda Kamrarne ega att yttra sig öfver dylika frågor. I 38 § Riksdags-ordningen heter det nemligen: "Utskottet tillkommer jemväl att, då olika meningar emellan Kamrarne uppstå, till hvilka utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, derom besluta etc." Här af följer ju klarligen, att, då en motion väckes och remitteras i den ena Kammaren, äfven den andra har rättighet att yttra sig rörande densamma, ty annars vet jag sannerligen icke huru Kamrarne skola kunna stanna i olika beslut.

För min del fäster jag emellertid icke så synnerlig stor vikt vid, till hvilket utskott frågan hänskjutes, enär densamma i och för sig sjelf är tämligen lätt behandlad. Men jag tror att Lag-Utskottet haft en riktig uppfattning af grundlagens föreskrift, då den återlemnade motionen. Komma Kamrarne att härutinnan blifva af olika åsigt, så återstår icke annat än att öfverlemnna frågan till Konstitutions-Utskottet, som då får slita tvisten.

Herr Carl Ifvarsson: Denna fråga likasom så många andra tillhör dem, som man alltid blir villrådig om hvarthän de skola hänvisas. Denna villrådighet har förekommit nästan vid hvarje riksdag och har i synnerhet varit svår att reda sig ur, då det gällt frågor af dubbel natur som denna.

Hade motionären föreslagit en revision af skolstadgan, med hemställan om förändring i grunderna för utgifterna till folkskolan samt om begäran till Kongl. Majt om förslags uppgörande härutinnan och detsamma underställande Riksdagens pröfning, skulle jag gerna varit med om att densamma blefve af Tillfälligt Utskott behandlad, ty då hade Riksdagens beskattningsrätt varit densamma förbehållen. Så är emellertid nu icke förhållandet. Här gäller det att till beloppet bestämma en viss afgift, och skulle man gilla den grundsatsen, att Kongl. Majt ensam hade att besluta i frågor af dylik art, så antog man på samma gång att Riksdagen icke hade med beskattningen att göra, eller icke hade rättighet att bestämma en viss afgift, större eller mindre. Man måste väl anse frågan tillhöra antingen bevilning eller kommunalbeskattning, hvadan Riksdagen i hvilket fall som helst eger att taga befattning med densamma och ärendet således måste hänvisas till vare sig Bevilnings- eller Lag-Utskottet. Det beror derpå, huruvida man anser den omhandlade afgiften vara af bevilnings- eller af kommunal natur. Jag för min enskilda del anser att den bör betraktas såsom varande företrädesvis en kommunalafgift, enär den skall stanna inom kommunen och undantag är gjort för fattiga barn, således är icke någon allmän till statsverket ingående afgift. Skola således några föreskrifter i det hänseendet göras, så bör derom stadgas i kommunallagarne. Inom talmans-konferensen var man ense derom, att frågan i hufvudsak tillhörde kommunallagarne samt i följd deraf också borde af Lag-Utskottet behandlas, ehuru man icke bestred, att den möjligen delvis vore af bevilnings-natur och således borde hänskjutas till sammansatt Bevilnings- och Lag-Utskott.

Visserligen står det icke skrifvet i grundlagen, att dylika ärenden skola af Lag-Utskottet behandlas. Men det har blifvit en erkänd praxis att hänvisa dem dit, och jag förstår sannerligen icke att man har någon annan utväg, hvarföre jag förenar mig i Herr vice Talmannens åsigt, att motionen måtte förklaras tillhöra Lag-Utskottets behandling. Skulle Kammarne stanna i olika åsigt, så är det enligt grundlagen Konstitutions-Utskottet, som har att lemna den afgörande rösten.

Herr vice Talmannen Friherre Åherhielm: Jag anhåller endast att med några ord få besvara den ärade representanten från Göteborg, som uti sitt anförande äfven yttrade sig med afseende å det formela i det beslut, jag tillåtit mig föreslå Kammaren att fatta. Jag vill då först uppläsa ett protokollsutdrag från Andra Kammaren för den 10 Februari 1872, deruti upplyses, att "vid förnyad föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af Första Kammarens remiss af motion om antagande af gramvigten till konventionelt bruk, lades detta utlåtande till handlingarne, med förklarande att Kammaren ansåg den ifrågavarande motionens behandling tillhöra Lag-Utskottet". Det nu upplästa bevisar mitt påstående att denna form således förut varit den brukliga inom Kammarne, och det är alldeles samma form jag för min del ansett kunna följas äfven vid detta tillfälle. Lika med Herr Carl Ifvarsson anser jag vidare, att om man visserligen ej kan veta hvilket beslut i frågan Första Kammaren fattar, detta dock icke hindrar Andra Kammaren att till protokollet uttala sin mening. Hvad i öfrigt beträffar motionen i dess helhet, har jag den nu här tillgänglig och finner deraf, att motionären alldeles tydligt föreslår ett årligt bidrag till folkskolan af minst 25 och högst 50 öre af hvarje skattskyldig person i församlingarne. Så vidt jag kan förstå, läser väl ett dylikt förslag, som lemna endast en viss latitud åt kommunen, nu likasom tillförene få anses beröra den kommunala beskattningsrätten och således just på grund af den utaf Herr Philipson citerade 57 § Regeringsformen tillhöra antalet af de ärenden, som efter den nya Riksdags-ordningens införande pläga behandlas af Lag-Utskottet. Skulle man emellertid inom Lag-Utskottet anse frågan äfven vara af bevillningsnatur, hvilket jag ju ej vill bestrida, läser intet hinder möta för dess behandling uti sammansatt Lag- och Bevillnings-Utskott, nu såsom tillförene; och det af dessa Utskott, till hvilket motionen företrädesvis blifvit remitterad, hade enligt min åsigt icke bort lemna densamma ifrån sig.

Herr Carlén: De två talare, som uttalat sig för den åsigt, att ifrågavarande utlåtande måtte läggas till handlingarne med godkännande af den uppfattning, att ärendet tillhör Lag-Utskottets behandling, tyckas begge hafva erkänt, en af dem uttryckligen, att Lag-Utskottet haft rätt, då det sagt att den motionen icke är att hänföra till de ämnen, som enligt grundlagens ordalydelse böra af Lag-Utskottet behandlas; ehuru de påstå, att den ligger så på gränsen af de ärenden, som enligt *praxis* tillhöra Lag-Utskottets behandling, nemligen kommunalfrågorna, att den därför bör höra till Lag-Utskottet. Jag ber härvid få anmärka, att, då kommunallagarna öfverlemnades till Lag-Utskottet, var man temligen ense derom, att detta skedde endast derföre, att Riksdagen hade beslutande-

rätt lika med Konungen beträffande dessa lagar, hvilka derutinnan alltså voro likställda med allmän civil-, kriminal- och kyrkolag. Det var sålunda en utvidgning af Lag-Utskottets lagbestämda verksamhet. en utvidgning som i sig sjelf blef ett undantagsförhållande. Men man bör väl icke derföre, att man en gång skapat *ett* undantag, än vidare beträda en sådan bana, genom att skapa ett nytt, utan att synnerligen talande skäl dertill förefinnas. För min del tror jag att i detta fall alla skäl tala för motsatsen. Om ett förslag till förändring af *en* paragraf i folkskolestadgan blefve till Lag-Utskottet remitterad, så ser jag intet hinder derför att, om vid denna eller en kommande riksdag förslag skulle väckas om ändring i andra eller alla paragraferna af samma stadga, Lag-Utskottet skulle kunna tillförbindas att behandla hela folkskolestadgan. Men jag tror hvarken att Lag-Utskottets tid är tillräcklig derför eller att ärendet skulle vinna derpå. Det är företrädesvis ur denna synpunkt jag hyser någon farhåga, ty motionen i och för sig sjelf tror jag icke komma att förorsaka mycket besvär.

Representanten från Halland har framhållit och den siste talaren ytterligare betonat, att i nu ifrågavarande förslag vore en beskattningsfråga inbegripen. Så är det verkligen. Men menn' tro Lag-Utskottet har med beskattningsfrågor att göra? Det Utskottet står väl allra mest aflägsset från dylika frågor. Dem har Stats- eller Bevillnings-Utskottet att göra med. Visserligen talas i kommunallagarne om kommunens beskattnings-rätt. Men förevarande fråga afser ju ej att bestämma en sådan rätt; och att sända motionen till Lag-Utskottet, derföre att den *berör* en beskattning i fråga om dess *belopp*, vore en åtgärd, hvartill jag icke tror man kan finna stöd i den grund hvarpå kommunallagarnes öfverlemnande till Lag-Utskottet hvilade. Med afseende å hvad Herr vice Talmannen anför, ber jag att få tillägga, att det förefaller mig litet svårt att förlika de begge satser han uttalat. Han sade nemligen först, att han icke fann det lämpligt att denna Kammare uttalade ett ogillande om en remiss, som af Första Kammaren blifvit gjord till Utskott, men icke desto mindre hinställde han sedan om ett gillande omdöme rörande samma remiss, hvilket torde vilja säga att Kammaren väl skulle vara berättigad att uttala ett omdöme, dock endast under vilkor att det blefve gillande. En sådan rätt torde Kammaren finna föga värd. Hafva vi rätt och befogenhet att uttala vårt *gillande* af en åtgärd, så böra vi väl också hafva rätt att afgifva ett *ogillande* omdöme deröfver. Man torde lätt inse nödvändigheten — och grundlagen förutsätter den också — att båda Kamrarna hafva rätt att uttala sin åsigt, hvarthän en motion bör remitteras, ty eljest skulle det ju kunna falla den ena Kammaren in att skicka en bevillningsfråga till Stats-Utskottet, en anslagsfråga till Bevillnings-Utskottet, eller en lagfråga till Banko-Utskottet, och så vidare. Det ginge väl icke för sig att gifva hvardera Kammaren en så absolut maktfullkomlighet i detta hänseende, och grundlagen har också, såsom nämnt, antydtt att så icke får ske. Ty, såsom Herr Philipson påpekat, heter det i den instruktion för Konstitutions-Utskottet, som finnes iurymd i § 38 Riksdags-ordningen mom. 3: "Utskottet tillkommer jemväl att, då olika meningar mellan Kamrarna uppstå, till hvilket Utskott etc." Då nu en motion är af den ena Kam-

maren

maren remitterad till ett Utskott, men den andra finner denna remiss icke vara med grundlagen öfverensstämmande, så måste väl också denna Kammare hafva sitt ord med i laget. Blifva då Kamrarna af olika åsigt, så tillhör det Konstitutions-Utskottet att vara skiljedomare i saken. Nu kan man visserligen invända, att det är en alltför obetydlig sak, den förevarande, att besvara Konstitutions-Utskottet med. Men det skall väl hafva något besvär, det Utskottet också. Och i alla händelser tror jag det vore nyttigt om vi från Konstitutions-Utskottet kunde få ett utredande betänkande i frågan; ty vi sväfa nästan vid hvarje riksdag i villrådighet rörande en mängd saker just hörande till detta område, och det vore särdeles önskligt att från den korporation, som grundlagen antager såsom i besittning af den högsta insigten i dylika ämnen, en gång för alla få besked härutinnan, så att man vet hvad man har att rätta sig efter.

Vidkommande den form, hvori Kammarens beslut bör affattas, så delar jag fulkomligt Herr vice Talmannens åsigt, nemligen att utlåtandet bör läggas till handlingarne under uttalande af ett omdöme; men jag anser att detta omdöme bör blifva ett godkännande, icke af den åsigt, som vid remissen från Första Kammaren gjort sig gällande, utan af Lag-Utskottets uppfattning om det Utskott, hvartill ärendet bör hänvisas.

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Endast några få ord med anledning af Herr Carléns anförande. Det är mycket lätt att uppställa halmgubbar och sedan hugga väldeligen ner dem. Så är också förhållandet med den förmenta motsägelse, hvartill jag — enligt Herr Carléns påstående — skulle gjort mig skyldig genom den antydning, han lade mig i munnen, att denna Kammare väl kunde gilla, men icke ogilla de beslut i slika frågor, som denna, hvilka Medkammaren fattat. Halmgubben har fallit — men den var icke *min*! Hvad jag för min del sagt och trott, är att denna Kammare icke skulle kunna fatta beslut om återförvisning af motionen till Lag-Utskottet, och detta af det i min tanke goda skäl, att den icke är väckt i denna, utan i Medkammaren, hvarföre här icke beslut kan fattas i vidsträcktare mån än ett förklarande, till hvilket Utskotts behandling frågan rätteligen synes böra hänföras. Ut mitt första anförande tillät jag mig i öfrigt framhålla den formela behandlingen af sådana frågor, och hvad jag derutinnan uttalat har — om jag hört rätt — icke blifvit ogilladt af den ärade stockholmsrepresentanten.

Herr Philipson: Jag ber att med anledning af Herr vice Talmannens sednaste yttrande få påpeka, att jag visst icke ansett det oformligt att lägga utlåtandet till handlingarne, men att jag lika med Herr Carlén är af den mening, att det yttrande, som i sammanhang dermed skall afgifvas, icke bör innefatta ett ogillande, utan ett gillande af Lag-Utskottets uppfattning. Vidare ber jag att jemväl med anledning af den sistnämnde ärade talarens yttrande få fästa uppmärksamheten derpå, att här icke afses att fatta beslut om införande af någon ny afgift för folkskoleundervisningen, utan motionen innehåller en hemställan att Kongl. Maj:t täcktes åt 4 § 5 mom. i folkskolestadgan gifva denna lydelse: "För

att bereda tillgång etc.“ Förslaget är en ordagrann afskrift af §:ns nuvarande lydelse, endast med förändring i afseende på afgiftens belopp af orden “minst två och högst sex skillingar banko“ till “minst tjugufem och högst femtio öre“ af hvarje skattskyldig person. Här afses sålunda icke någon ny afgift för kommunala ändamål, utan blott en ändring af en bestämd § i en för närvarande gällande författning, men en ändring, som icke äsyftar annat än höjandet af en redan stadgad afgift.

Derjemte ber jag att ännu en gång få påpeka, att Tillfälligt Utskott vid föregående riksdagar behandlat förslag om ändring eller förklaring af precis samma § i Folkskolestadgan, nemligen en hemställan från Riksdagen till Kongl. Maj:t rörande tillämpningen af Folkskolestadgan just i hvad den rörer fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning. Jag för min del anser derföre att Lag-Utskottet handlat rätt, då det återlemnade den ifrågavarande motionen, samt att Kammaren bör uttala sitt omdöme deröfver. Stannar Kammaren i en annan åsigt, så delar jag fullkomligt Herr Carléns farhåga beträffande de följder, som deraf kunna uppstå.

Herr Carl Ifvarsson: Jag fruktar, att huru länge vi än öfverlägga rörande denna fråga, så komma vi ändock icke så pass på det klara dermed, att vi bestämdt kunna säga till hvilket Utskott den skall hänvisas. Hvad mig beträffar, så är dock min åsigt densamma som jag nyss uttalade. Jag har för närvarande endast velat framhålla det önskliga deri, att den principen i allmänhet blefve gällande, att då en motion öfverlemnas till ett Utskott och någon tvekan uppstår om ärendets beskaffenhet, dock utan att Utskottet kan med bestämdhet afgöra att frågan icke tillhör dess behandling, Utskottet då icke måtte återlemnade motionen till den Kammare, hvarifrån den blifvit remitterad. Man undveke derigenom onödiga tvister, som ofta upptaga mera tid, än som erfordras för pröfning af sjelfva ärendet i fråga.

Herr Sjöberg: De förklaringar, tvänne ledamöter af Lag-Utskottet redan afgifvit, synas mig tillräckligt upplysande och bestämmande för denna frågas behandling, och jag saknar förmåga att till deras anföranden göra något tillägg i sak. Men jag tillåter mig — särskildt med anledning af Herr Carl Ifvarssons sednaste uppträdande — fästa uppmärksamheten på det egna förhållandet, att man i allmänhet tyckes hysa en viss förskräckelse för att lemna förekommande frågor till behandling af tillfälligt Utskott, men deremot synes lägga synnerlig vikt på att alla motioner, snart sagdt af hvilken beskaffenhet de vara må, företrädesvis öfverlemnas till Ständigt Utskott. Visserligen finnes för en sådan farhåga att anlita tillfälliga Utskott icke så litet berättigande, ty man måste antaga, att denna Kammares majoritet sträfvat att uti de ständiga Utskotten insätta sina bästa förmågor, och då Kammaren — jemte det den tagit i anspråk den skicklighet och erfarenhet, som fordras såsom insats i hvarje Ständigt Utskott — dessutom genom särskildt beslut förordnat, att lika många, som de ordinarie ledamöterna i de fasta Utskotten äro, lika många skola också suppleanterne vara, så är det tydligt och klart, att för fyllandet af de ständiga Utskottens behof åtgången i denna riktning måste vara ganska känbar och betydlig. Men å andra sidan bör väl

också lemnas tillfälle till verksamhet åt de mindre förmågor, som erhållit plats uti tillfälliga Utskott. Mig synes lämpligt, att man genom passande remisser tvingar dem att, så godt krafterna medgifva, sätta sig in i frågorna och — hvad mera är — öfva sig uti att uppsätta betänkanden, en sak, hvarpå jag lägger särskild vikt, ty erfarenheten har visat, att den yttersta proba på allt slags tankearbete ligger just uti att i skriftlig form framlägga sina tankar så, att meningen blir begriplig för alla. Man bör således, efter min uppfattning, icke alltför mycket inskränka den sfer, inom hvilken våra tillfälliga Utskott skola röra sig och verka, utan fast mera gifva dem tillfälle till öfning och betraktelser.

Hvad nu beträffar sjelfva den föreliggande motionen, antager jag som gifven följd af Herrar Carléns och Philipsons yttranden, att Kammaren blifvit öfvertygad om att den motion, hvarom nu är fråga, är af beskaffenhet att böra af tillfälligt Utskott beredas, och jag yrkar vördsamt, att formuleringen af beslutet i förevarande fall ställes så, det Kammaren, med förklarande, att motionen rätteligen tillhör tillfälligt Utskotts behandling, lägger det föredragna memorialet till handlingarne.

Herr Ola Jönsson: Att Kammaren, på sätt näst föregående talare yrkade, skulle förklara att ifrågavarande motion hör till tillfälligt Utskott, anser jag icke nödvändigt, då motionen icke blifvit väckt i denna utan i Första Kammaren.

Jag vill endast nämna, att, sedan jag hört motionen delvis uppläsas, jag blifvit alldeles öfvertygad, att den icke tillhör Lag-Utskottets område. Såsom talaren från Göteborg nämnde, är här icke fråga om någon lagförändring eller formulering af någon ny lagparagraf, utan endast om höjandet af en afgift, hvarom stadgande förut finnes infördt uti gällande Folkskolestadga. För min del är jag således öfvertygad, att Lag-Utskottet icke bör handlägga detta ärende. Hvar motionen lämpligen bör hänvisas, det tillkommer Första Kammaren att afgöra, ty förslaget har derifrån utgått.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades svara slutad, framställde Herr Talmannen propositioner på de derunder gjorda yrkandena, och beslöt Kammaren lägga ifrågavarande utlåtande till handlingarne, med förklarande att Kammaren ansåg den ifrågavarande motionens behandling tillhöra tillfälligt Utskott.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående upphäfvande af det stadgande uti presterskapets privilegier af den 16 Oktober 1723, enligt hvilket presterskapets samt akademie-, gymnasii- och skolebetjentes, äfvensom deras enkors och onyudiga barns gårdar och lägenheter i städerna förklarats fria från borgerligt besvär och tunga.

§ 10.

Kansli-deputerades utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om vidtagande dels af sådana anordningar, att Riksdagens förhandlingar kunde i sammandrag allmänheten tillhandahållas, dels ock af åtgärder i syftning att åstadkomma en hastigare tryckning och utdelning af Kamrarnes protokoll, blef härefter föredraget; och anförde dervid

Herr Jöns Ruudbäck: Då jag hade äran framlägga förevarande motion, hyste jag förhoppning att få densamma skyndsamt behandlad, för den händelse Kammaren skulle finna skäl att godkänna mitt förslag, som i så fall möjligen skulle kuivat leda till åsyftadt resultat redan under detta riksmöte. Jag finner nu att genom motionens öfverlemnande till Herrar Kansli-deputerade mina förhoppningar ramlat, och jag vågar tyvärr icke hoppas mera framgång för frågan genom en återremiss, ehuru jag — af skäl, som jag nu går att framhålla — måste påyrka en sådan.

Till stöd för återlemnandet af min motion utan någon utredning af saken åberopa Kansli-deputerade dels 80 § 2 mom. Riksdags-ordningen, dels 13 § uti de för Riksdagen gällande reglementariska föreskrifter. Det åberopade lagrummet af Riksdags-ordningen har följande lydelse: "Uppsättandet och expedierandet af andra för begge Kamrarne gemensamma skrivelser", d. v. s. skrivelser i mål, som icke blifvit af ständigt eller ett särskildt tillsatt Utskott handlagda, "äfvensom af Riksdagsbeslutet, besörjes genom ett särskildt Riksdagens Kansli under inseeende af två inom Första och två inom Andra Kammaren dertill utsedde ledamöter, hvilka jemväl, tillika med Kamrarnes Talmän och vice Talmän, tillkommer att utse och förordna de tjeustemän, som Riksdagen anser för detta Kansli erforderliga." Går jag till arbetsordningen, har den åberopade paragrafen följande lydelse: "Utom de åligganden, som, enligt 80 § mom. 2 Riksdags-ordningen, tillhöra Riksdagens Kansli, skall detta ombesörja tryckningen af alla de handlingar, hvilka till Kamrarne inkomma eller från dem utgå, med undantag af sådana, som i annan ordning blifvit på allmän bekostnad tryckta för att till Kamrarnes ledamöter utdelas." Såvidt jag kan förstå innehålla dessa stadganden på intet vis något slags förbud för Herrar Kansli-deputerade att verkställa utredning i en sådan fråga, som den min motion innebär. Stöd för en sådan åsigt lemnar den praxis, som förut gjort sig gällande. Med afseende härå tillåter jag mig fästa Kammarens uppmärksamhet på att motioner af samma beskaffenhet som min flera gånger förut blifvit af Kansli-deputerade handlagda, ett förhållande, som jag anhåller att få bestyrka medelst citat.

Vid 1867 års riksdag väcktes inom denna Kammarer af Herr Sjöberg en motion, åsyftande, att Kamrarnes protokoll i deras helhet måtte af trycket utgifvas och hvari motionären äfven föreslår att anmoda "Kansli-deputerade att till Kammaren inkomma med förslag rörande upplagens storlek, format och utgifvande i häften eller band, med flera till ämnet hörande omständigheter." Det var således en utredning af allt som hörde till saken, motionären begärde, och han betraktade alltså Herrar Kansli-deputerade såsom vida mera betydande personer än blott föreståndare för en skrifbyrå. Att Riksdagen delar denna åsigt och till Kansli-deputerade

utser kunnige och skicklige män framgår af de för Riksdagen antagna reglementariska föreskifter, hvilka Deputerade nu återropa såsom motiv för återlemnandet af min motion. Uti den paragraf af de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen, hvilken stadgar huru ärendena i Kamrarnes skola föredragas, talas uti 2:dra momentet om "hemställanden och utlå- tanden af de ledamöter, som hafva inseende öfver Riksdagens Kansli, i frågor, som med denna befattning hafva gemenskap." Och vidare stadgas i samma moment: "skolande den ordning, hvari de ständiga Utskotten i Regeringsformens § 53 och Riksdags-ordningens § 37 finnas upptagna, jemväl följas vid uppförande å förteckningen af nämnda Utskotts betänkanden, och sådana betänkanden sättas framför särskilda Utskotts samt dessas framför Kansli-deputerades utlå- tanden och hemställanden." Kanslidepu- terade komma således i rang efter Riksdags-Utskotten och före tillfälliga Utskott. Jag tror mig med dessa fakta hafva tillräckligt visat huru den institution, som benämnes "Kansli-deputerade", bör betraktas, men vill likväl ytterligare framställa bevis på min åsigt, att deputerade rätteligen bort utreda mitt förslag och till Kammaren afgifva utlå- tande deröfver. Då den motion af Herr Sjöberg vid 1867 års riksdag, som jag nyss om- nämnde, i Kammaren föredrogs, yttrade motionären: "Min motion inne- håller tvänne frågor, neml.: 1:o att Kammaren måtte förordna, det Kam- marens protokoll vid innevarande riksdag skall i sin helhet af trycket ut- gifvas; och 2:o en hemställan derom, att Kammaren, *innan beslut i ämnet fattas*, behagade, under förutsättning att tryckningen af Kammarens proto- koll lämpligast ombesörjes af Riksdagens kansli, anmoda Kansli-deputerade att till Kammaren inkomma med förslag rörande upplagens storlek, format m. m." Men icke nog med detta. Vid samma riksdag inlemnades äfven utaf Herr Raab i Första Kammaren en motion i ämnet, som visserligen behandlades af samma Kammars tillfälliga Utskott, hvartill likvisst or- saken tyckes hafva varit den, att motionen ansågs innehålla en del be- stämmelser, som vidrörde arbetsordningen. Den bifölls i Första Kammaren, men föll i Andra Kammaren, med undantag af 9:de punkten, som god- kändes. Denna punkt hade följande lydelse: "att de ledamöter, som hafva inseendet öfver Riksdagens kansli, måtte få sig uppdraget att före inne- varande riksdags slut afgifva förslag till de åtgärder, som må anses nödiga att på förhand vidtaga till vinnande af det syftemål, att Kamrarnes för- handlingar må kunna vid blifvande Riksdagar på ändamålsenligaste sätt till trycket befordras och göras för allmänheten tillgängliga." Första punkten af mitt förslag lyder så här: "att Riksdagen behagade uppdraga åt dess Kansli-deputerade, dels att vidtaga sådana anordningar, att Riks- dagens förhandlingar i sammandrag måtte, i form af en enkel, lätt öfver- skådlig berättelse, uppsättas och till trycket befordras för att skyndsamt och till ett billigt pris allmänheten tillhandahållas;" Om Herrarne be- hagade jemföra ordalydelsen i dessa båda förslag, är den nästan orda- grant densamma, hvarföre mitt anspråk att få min motion behandlad på samma sätt som Herr Raabs torde höra anses fullt berättigadt.

Den andra delen af min motion åsyftar en hastigare uppsättning, justering och tryckning af Kamrarnes diskussionsprotokoll, och jag med- gifver gerna att denna del, som skulle kunna föranleda ändringar i Kam- rarnes arbetsordningar, måhända rättast bort hänvisas till tillfälligt Ut-

skott. Men då detta sednare förslag nära sammanhängde med det förra, så att om det ena icke godkändes, det andra icke kunde hafva någon påföljd, ansåg jag det bäst att få båda förslagen behandlade tillsammans och jag trodde mig så mycket mindre behöfva anhålla om remiss till tillfälligt Utskott af den sednare punkten, som arbetsordningen såväl för Första som för Andra Kammaren tjenar till efterrättelse endast intill dess Kammaren "beslutar ändring i eller tillägg till densamma." Ett beslut om hastigare justering kan således när som helst fattas och lända till efterrättelse.

Det var helt naturligt att, om någonting i saken skulle göras, de dermed förenade kostnaderna borde beräknas och angifvas, och då Kansli-deputerade förut afgifvit utredningar af samma art, tvekade jag icke att öfverlemna äfven tredje punkten af motionen till nämnde Herrar. Herr Raabs förslag vid 1867 års riksdag innehöll äfven en dylik afdelning rörande kostnaderna, och Deputerade ansågo sig ej förhindrade att deröfver yttra sig. Herr Sjöberg lät till och med memorialet åtföljas af en reservation, hvori han yrkade, att Riksdagen måtte anslå en årlig summa af 5,000 R:dr till premier åt Kamrarnes notarier, för att derigenom befrämja deras framsteg uti stenografi.

Sista punkten af min motion, eller min begäran att Kansli-deputerade i samråd med Talmännen måtte utse personalen, hörer otvifvelaktigt till Herrar Deputerades behandling. Ty uti 3 § 2 mom. af de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen stadgas, att nämnde Deputerade skola vara närvarande vid talmans-sammanträden, som afse frågor om arvoden till kanslipersonalen, hvadan således utredningar af dylika frågor äfven måste tillhöra dem.

Jag vill icke längre uppehålla Kammaren, endast tillägga, att jag här har tillgängliga Kansli-deputerades memorial för 1868, och att jag från nästan hvarje riksmöte under nya statsskicket skulle kunna framvisa motioner och förslag af likartad beskaffenhet, som blifvit behandlade af Deputerade. Sådana motioner äro väckta af t. ex. Herr Åstrand i denna Kammar och Herr Fröman i Första Kammaren.

Under gamla statsskicket motsvarades Kansli-deputerade af Expeditions-Utskottet. Vår äldre Riksdags-ordning innehåller uti 36 § om detta Utskott sådana bestämmelser, att detsamma tydligen visar sig hafva haft samma uppgift som numera Riksdagens Kansli-deputerade. Detta Utskott behandlade en mängd frågor, likartade med min motion, och vid 1863 års riksdag var antalet häraf så stort, att Utskottet med anledning af de gjorda framställningarne inkom med icke mindre än 18 utlåtanden.

Genom hvad jag nu haft äran nämna, tror jag mig hafva ådagalagt att, såvida hittills gällande praxis fortfarande skall följas, min motion till alla delar faller inom den verkningskrets, hvilken åt Kansli-deputerade städse varit anvisad. Jag måste därför yrka, att ärendet återförvisas till Herrar Kansli-deputerade, och — om jag icke hört alltför orätt — har en sådan åtgärd redan blifvit af Första Kammaren beslutad.

Herr Walldén: Jag ber om ursäkt att jag, ehuru tiden är så långt framskriden, vågar taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk, men, då jag

har den äran att vara en af denna Kammares Kansli-deputerade, har jag ansett mig böra med några ord bemöta den siste talarens yttrande.

Det är visserligen mycket smickrande för Kansli-deputerade att motionären vill hafva sin motion behandlad företrädesvis af dem, men Kansli-deputerade hafva icke trott sig böra åtaga sig uppdraget, emedan de funnit grundlagen uttryckligen lägga hinder i vägen därför, och denna af Kansli-deputerade enhälligt uttalade mening måste jag fortfarande vidhålla. Jag gör det icke af någon öfverdrifven formalism, utan därför att det är nödvändigt att icke den minsta prick i grundlagen förbises, ej ens den som sätter punkt för Kansli-deputerades anspråkslösa verksamhet. Den siste ärade talaren har riktigt citerat 80 § Riksdags-ordningen — det enda ställe i grundlagen som handlar om Kansli-deputerade. Denna § säger härom icke annat än att "uppsättandet och expedierandet af andra för begge Kamrarne gemensamma skrivelser, äfvensom af Riksdagsbeslutet, besörjes genom ett särskildt Riksdagens kansli under inseende af två inom Första och två inom Andra Kammaren dertill utsedda ledamöter" etc.

Kansli-deputerade hafva således endast att utöfva *inseende* deröfver, att Riksdagens kansli fullgör sina skyldigheter, som enligt citerade § samt 13 § i de för Riksdagen gällande reglementariska föreskrifterna bestå i uppsättande och expedierande af för begge Kamrarne gemensamma skrivelser, förutom "i mål, som blifvit af ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt Utskott handlagda", samt, med visst uppgifvet undantag, "tryckningen af alla de handlingar, hvilka till Kamrarne inkomma eller från dem utgå". Nu har motionären framkommit, bland annat, med ett alldeles nytt förslag, om utgifvande af en riksdagstidning. Detta förslag måste, så länge det icke är af Kamrarne bifallet, betraktas såsom en motion, och 56 § Riksdags-ordningen föreskrifver huru med motioner hör förfaras: de skola till *Utskott* remitteras. Det beror nu således derpå, huruvida Kansli-deputerade äro att betrakta såsom ett Utskott. Jag har nyss visat hvari deras verksamhet består och vill dessutom påpeka, att, då ett helt kapitel i Riksdags-ordningen handlar om ärendenas beredning och i detta kapitel uppräknas alla särskilda slag af Utskott, så omnämnas deremot Kansli-deputerade endast i sista §, som handlar om huru Riksdagsbesluten skola expedieras. Grundlagen har således gjort en alldeles tydlig och bestämd åtskilnad emellan Utskott och Kansli-deputerade. Då dessa sistnämnde icke äro något Utskott, kunna fördenskull motioner icke af dem behandlas. Den ärade talaren har visserligen åberopat åtskilliga fall, som han behagat anse som prejudikat. Jag tror att prejudikat icke betyda någonting i annat fall, än då lagen är tvetydig; är den deremot, såsom här, tydlig och klar, behöfver man icke tillämpa prejudikat, hvilka dessutom i frågor af förevarande art böra, derest de skola något betyda, gå i samma riktning och vara på det föreliggande fallet fullt tillämpliga. Detta är dock ingalunda händelsen med de af motionären anförda exempel. Han har nemligen åberopat behandlingen af Friherre Raabs motion i samma ämne vid 1867 års riksdag. Verkliga förhållandet dermed var dock, att Första Kammaren först hänvisade motionen till tillfälligt Utskott, derifrån den öfverlemnades till denna Kammare och dess tillfälliga Utskott samt först derefter till Kansli-deputerade i och för afgifvande af förslag till en verkställighets-åtgärd. Således tror jag att det prejudikatet ej håller streck. Jag ber

deremot att få återopå ett annat af något färskare datum. Det var det beslut, hvarigenom denna Kammare för några dagar sedan hänvisade förslaget om kröningen, icke till Kansli-deputerade, utan till ett tillfälligt Utskott.

Hvad beträffar den ärade motionärens påstående, att under den gamla ständsrepresentationen frågor af sådan beskaffenhet som denna behandlades af Expeditions-Utskottet, tror jag visst att sådant kan vara mycket möjligt, men den gamla Riksdags-ordningen inraugerade också Expeditions-Utskottet bland Utskottens antal, och hans anmärkning inverkar derför ej, emot grundlagens oförtydbara stadgande, på denna fråga. Det är visserligen beklagligt att ett uppehåll vållas i behandlingen af den ärade ledamotens motion, men det rå Kansli-deputerade ej för, och i alla fall får han väl trösta sig med att den inte väntar för länge som väntar på något godt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra yrkar jag, i motsats mot motionären, att Kammarerna ville godkänna Kansli-deputerades åtgärd.

Herr Carl Anders Larsson: Ingen kan väl bestrida, att vännen Rundbäck har rätt deri, att Kansli-deputerade denna gång bort upptaga ifrågavarande motion till behandling, då det ju nästan blifvit en slentrian att anse Kansli-deputerade såsom ett slags Utskott. Men vi hafva sett att vid denna riksdag en annan tendens velat göra sig gällande, då man nu mera icke vill hänvisa en motion af förevarande beskaffenhet till Kansli-deputerade. Första frågan blir då: tillhör denna motion något af de ständiga Utskotten? Nej! — Tillhör den då tillfälligt Utskott? Härpå måste lika obetingadt svaret blifva jakande. Jag kan för öfrigt icke förstå motionärens aversion mot att få sin motion hänvisad till ett tillfälligt Utskott. Vi hafva ju Tillfälliga Utskottet N:o 1, som skall behandla kröningsförslaget. Rundbäcks motion måtte väl icke vara vigtigare än detta förslag och, då Kommersrådet Sjöberg ju äfven är ledamot i detta Utskott, kan väl den ärade motionären vara lugn för att hans motion skall få lika god behandling der som hos Kansli-deputerade.

Jag anholder derför att vi icke måtte allt för länge fortsätta denna diskussion, så att på gräset om formerna spilles mera tid än som skulle gå åt att affärda hela den högvigtiga motionen.

Herr Jöns Rundbäck: Jag lofvar att jag denna gång skall fatta mig kort. Då jag sist hade ordet glömde jag verkligen behandlingen af kröningsförslaget — men detta förslag har dock icke alldeles samma egenskap som min motion, hvars beskaffenhet jag tror mig hafva visat. Det egendomliga är emellertid, att Kansli-deputerade i detta fall velat inskränka sin verksamhet till endast ett slags uppsyningsmän öfver en renskrifningsbyrå. Detta tycker jag är inkonsequent. Orsaken att jag velat hafva min motion behandlad af Kansli-deputerade är den, att desse Herrar hafva till sitt förfogande en tryckeriexpedition och hela riksdagsmaskineriet, hvilket ett Tillfälligt Utskott deremot icke har. Jag erkänner visserligen att genom den beröring Första Tillfälliga Utskottet har med Herr Sjöberg såsom Kansli-deputerad denna olägenhet möjligen kan afhjelpas, men tror mig dock hafva visat tillräckligt många skäl för min sak och anholder derför att motionen måtte till Kansli-deputerade återlemnas.

Herr Sjöberg: Jag skulle visst icke vid denna timme besvara Kammarens ledamöter med ett anförande i detta ämne, om icke motionären i sitt tal flera gånger gjort mig den hedern att omnämna mig särskildt. Jag vill derföre först gifva tillkänna, att jag icke, såsom han påstod, i min egenskap af Kansli-deputerad vet mig stå "i någon särskild beröring med Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1." Jag har visserligen den äran att vara ledamot af nämnda båda delegationer, men jag kan derföre icke gå in på att jag med någondera af dem står i någon annan beröring, än som är en gifven följd af de uppdrag att tillhöra dem begge, Kammarerna behagat mig anförtro.

Hvad beträffar sjelfva saken, så tror jag, att Kansli-deputerade i sitt utlåtande hafva visat goda skäl, hvarföre Herr Jöns Rundbäcks motion icke kan blifva föremål för någon behandling af dem, och motiven för denna mening anser jag så klara, att de kunna uppfattas af det enklaste förstånd. Kansli-deputerade påpeka nemligen i sitt utlåtande grundlagens stadgande i 80 § Riksdags-ordningen samt 13 § i de för Riksdagen gällande reglementariska föreskrifter. Jag ber här att i förbigående få erinra, att Herr Jöns Rundbäck i sitt anförande öfverallt sammanblandade nämnda reglementariska föreskrifter med den för hvardera Kammarerna gällande arbetsordning.

När nu år 1867 den nya Riksdagen efter representationsreformens genomförande för första gången sammanträdde, var det nödigt att vidtaga åtskilliga åtgärder, i betraktande af att Riksdags-ordningen icke föreskref huru det skulle förfaras med det så kallade riksdagstrycket. Grundlagsstiftarne hade, jag vet icke af hvilken orsak, i detta afseende icke meddelat någon föreskrift. Sedan Riksdagen beslutit, att dennes kansli skulle ombesörja tryckningen af alla de handlingar, som till Kamrarna kunde inkomma eller från dem utgå, så vida de ej förut blifvit tryckta, väckte jag, såsom Herr Jöns Rundbäck nyss erinrat, motion om tryckning af denna Kammares protokoll, på det att dröjsmål i detta afseende icke skulle ega rum.

Genom åberopade § i de sedermera tillkomna reglementariska föreskrifterna förnyades stadgandet, att Riksdagens kansli skulle ombesörja tryckningen af alla de handlingar, hvilka till Kamrarna ingå eller från dem utgå, med undantag af sådana som i annan ordning blifvit på allmän bekostnad tryckta för att till Kamrarnes ledamöter utdelas, och, enligt 80 § 2 mom. Riksdags-ordningen, skola två medlemmar af hvardera Kammarerna hafva inseende öfver Riksdagens kansli, der uppsättande och expedierande af alla för båda Kamrarna gemensamma skrifvelser, utom dem, hvilka blifvit af ständigt eller i dess ställe tillsatt särskildt Utskott handlagda, äfvensom af Riksdagsbeslutet skall ske. Der är således gränsen för desse Deputerades verksamhet; de skola endast hafva inseende och vaka öfver att Riksdagens kansli fullgör de i Riksdags-ordningen och de reglementariska föreskrifterna detsamma gifna uppdrag. Benämningen "Kansli-deputerade" hafva de sjelfva tillagt sig, om jag ej minnes orätt, ty den förekommer icke i Riksdags-ordningen.

Nu frågar jag motionären, om han anser, att en motion sådan, som den af honom framställda, bör af desse Kansli-deputerade behandlas. Äfven om de hade förmåga att lägga hand vid densamma, är det ju uppenbart

stridande mot grundlagens föreskrifter att hänvisa förslag af den beskaffenhet, som det ifrågavarande, till något annat än ett tillfälligt Utskott, såvida Kammaren nemligen icke vill genast afslå detsamma; ty att i väsendtlig mån ändra vår arbetsordning, tvinga oss att hålla sammanträden om nätterna med flera konsekvenser, som det framställda förslaget innebär, för att inom den föreslagna korta tiden må medhinnas protokollens uppsättning och justering, anser jag vara åtgärder, som ligga långt utom de, så att säga, mekaniska göromål, som höra under desse Kansli-deputerades inseende, och är således ett ärende, som bör af tillfälligt Utskott beredas. Ett ytterligare skäl är ju att detta förslag äfven afser ändring af arbetsordningen för Första Kammaren, ty det är ju i motionen föreslaget, att åtgärder, gemensamma för båda Kamrarne, skola vidtagas. I detta afseende ber jag att få erinra, att då vid 1867 års riksdag Friherre A. C. Raab i Första Kammaren väckte förslag i något här liknande syfte, som motionärens nu föreliggande, blef ärendet hänskjutet till Första Kammarens Tillfälliga Utskott, hvarefter sistnämnde Kammare fattade beslut i ämnet, som blef denna Kammare delgifvet. Förfaringssättet med Friherre Raabs motion torde få anses såsom ett prejudikat i denna fråga.

Jag bör slutligen förklara, att det icke är någon den ringaste ogenhet mot förslaget, som föranledt Kansli-deputerade att visa ärendet ifrån sig, utan skälet är, såsom jag haft äran anför, uteslutande att Kansli-deputerade ansett att de borde ställa sig till efterrättelse grundlagen jemte det åberopade stadgandet i de reglementariska föreskrifterna, och om Deputerade äfven föreställt sig, att ärendet kunde blifva af ett tillfälligt Utskott bättre utredt, torde detta icke böra läggas dem till last. De Tillfälliga Utskotten äro enligt mitt förmenande af icke så liten nytta, och innebära troligen en icke ringa uppgift för framtiden, äfven om man för närvarande icke skattar särdeles högt, att de gifva Kammaren tillfälle att lära känna nya ämnen till förmågor inom sig, sedan nemligen, såsom jag nyss tog mig friheten påpeka, de mera framstående representerne blifvit valde till ledamöter och suppleanter i de ständiga Utskotten.

Det är af anförda skäl, som Kansli-deputerade trots sig icke böra taga någon hufvudsaklig befattning med det ifrågavarande förslaget, förrän genom Kamrarnes sammanstämmade beslut frågan kunde komma på den ståndpunkt, att det endast återstode att gifva förslag om sättet för den föreslagna riksdagstidningens uppsättande och tryckning samt kostnaderna derför; men sådan utredning och beräkning torde icke vara skäl att göra, förrän sjelfva hufvudfrågan blifvit af Riksdagen pröfvad. Det är af dessa skäl Kansli-deputerade icke velat behandla motionen.

På grund af hvad min medbroder, Herr Walldén, och jag nu haft äran anför, får jag härmed anhålla, det Herr Talmannen ville till Kammaren framställa proposition derom att Kammaren, derest den icke genast afslår motionen måtte med gillande af Kansli-deputerades ifrågavarande utlåtande, hänvisa densamma till beredning och utlåtande af något Kammarens tillfälliga Utskott.

Under öfverläggningen, som nu var slutad, hade yrkats dels att ifrågavarande motion måtte till Kansli-deputerade återförvisas, dels att Kammarren, med godkännande af Kansli-deputerades åtgärd att återlemna motionen,

måtte förklara densamma tillhöra tillfälligt Utskotts behandling. Propositioner å dessa yrkanden blefvo nu framställda. Svaren å dessa propositioner fann Herr Talmannen hafva utfallit med öfvervägande ja för den sednare meningen. Votering blef då begärd, i anledning hvaraf en så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den som vill, att Kammarén, med godkännande af Kansli-deputerades åtgärd att återlemna den i deras utlåtande N:o 2 omförmälda motion, skall förklara samma motion tillhöra Tillfälligt Utskotts behandling,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarén, med förklarande att motionen tillhör Kansli-deputerades handläggning, beslutit till bemälda Deputerade återförvisa densamma.

Omröstningen visade 101 ja mot 24 nej; hvadan Kammarén alltså förklarat sig anse ifrågavarande motion böra behandlas af tillfälligt Utskott.

Uppå hemställan af Herr Talmannen beslöt dernäst Kammarén att hänvisa meranämnda motion till Kammaréns Tillfälliga Utskott N:o 1.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen under 8 dagar från och med den 12 dennes beviljades Herr *Ola Jönsson* i Kungshult och Herr *Anders Persson* i Mörap.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag rörande de under detta sammanträde fattade beslut.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.